

Petäjäveden esiopetuksen opetussuunnitelma 2026

Nimi	Petäjäveden esiopetuksen opetussuunnitelma 2026
Kunta	Petäjävesi
Hyväksymispäivämäärä	1.9.2026
Julkaistu	10.9.2026

SISÄLTÖ

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma.	1
1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.	1
1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen.	1
1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut. . . .	3
2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.	5
2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.	5
2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.	8
2.3. Arvoperusta.	10
2.4. Oppimiskäsitys.	11
2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa.	12
2.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	15
3. Esiopetuksen toimintakulttuuri.	16
3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet.	16
3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa.	20
3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.	23
3.4. Paikallisesti päätettävät asiat.	25
4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet.	26
4.1. Monipuoliset työtavat.	26
4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena.	27
4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet.	29
4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.	34
4.5. Paikallisesti päätettävät asiat.	36
5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki.	38
5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen. . .	38
5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.	38
5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen.	40
5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot.	41
5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen.	44
5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi.	46
5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma.	47
5.3.3. Tukea koskeva päätös.	48
5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö. .	49
5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö.	49
5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö.	50

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä.	51
5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus.	51
5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu.	53
5.5.3. Muut opetuspalvelut.	54
5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä.	55
5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen.	55
5.6. Paikallisesti päätettävät asiat.	56
6. Opiskeluhoolto.	58
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma.	59
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus.	64
7.1. Paikallisesti päätettävät asiat.	64

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

1.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on perusopetuslain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys,¹ jonka mukaan paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma laaditaan ja esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tehtävänä on edistää laadukkaan ja yhtenäisen esiopetuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa. Uudistuksen valmistelun lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten tuomat haasteet tällä hetkellä ja tulevaisuudessa. Perusteita on valmisteltu laajassa yhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Opetussuunnitelman perusteet on määräys esiopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä, huoltajien ja esiopetuksen henkilöstön yhteistyöstä sekä opiskeluhuollonkeskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhuollon tavoitteista.³ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet sisältävät viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selvittää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan. Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi ja oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään perusteissa opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaista ilmaisua opiskeluhoito.

1.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Opetuksen järjestäjällä on vastuu paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta ja kehittämisestä⁴. Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään esiopetuksen kasvatus- ja opetustyön, opiskeluhuollon, huoltajien ja esiopetuksen yhteistyön sekä esiopetuksen muun toiminnan järjestämisestä ja toteuttamisesta esiopetuksen kansallisten perusteiden pohjalta. Opetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa esiopetuksen yksiköissä tai toimipaikoissa. Opetuksen järjestäjä ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan.

Opetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma
- perusopetukseen valmistavan opetuksen suunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan suunnitelma
- lastensuojelulain⁵ mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

1 Perusopetuslaki (628/1998) 14 §

2 Valtioneuvoston asetus (422/2012)

3 Perusopetuslaki 14 §

4 Perusopetuslaki 15 §

5 Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (610/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § (377/2022)

- yhdenvertaisuuslain⁶ mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma
- tasa-arvolain⁷ mukainen tasa-arvosuunnitelma
- mahdollinen kestävän kehityksen suunnitelma ja kulttuurikasvatussuunnitelma sekä muut opetuksen järjestäjän tekemät koulutusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset.

Opetuksen järjestäjä hyväksyy⁸ opetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten. Paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voidaan laatia kaikille opetuksen järjestäjän esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille yhteisenä tai siten, että suunnitelma sisältää opetuksen järjestäjän yhteisiä sekä yksikkö- tai toimipaikkakohtaisia osia sen mukaan kuin opetuksen järjestäjä päättää. Opetuksen järjestäjät voivat myös sopia järjestäjärajat ylittävistä yhteistyöstä opetussuunnitelmaa laadittaessa, sitä arvioitaessa ja kehitettäessä. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee laatia⁹ lukuvuosittain esiopetuksen opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma (myöhemmin lukuvuosisuunnitelma) ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin esiopetuksen yksikössä tai toimipaikassa kyseisen lukuvuoden aikana toteutetaan.

Opetuksen järjestäjä huolehtii siitä, että esiopetuksen henkilöstö sekä huoltajat voivat osallistua opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Myös lasten näkemyksiä kuullaan ja hyödynnetään kehittämisessä¹⁰. Huoltajien ja lasten kannalta mielekkäisiin sekä saavutettaviin ja esteettömiin osallistumis- ja vaikuttamistapoihin kiinnitetään erityistä huomiota. Perusopetuslaki velvoittaa laatimaan esiopetuksen opetussuunnitelman¹¹ yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Lasten eheän oppimisen polun turvaamiseksi on tärkeää, että muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstö saa mahdollisuuden tutustua ja osallistua esiopetuksen opetussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen.

Esiopetuksessa lapsilla on perusopetuslain¹² turvaama oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä sekä heidän tarpeidensa mukaista oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea¹³. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa opetuksen järjestäjän vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja. Myös lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen¹⁴ kuuluvaa lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma laaditaan luvun 5 mukaisesti.

Opetuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Arvioinnin tarkoitus¹⁵ on esiopetuksen laadun kehittäminen ja lasten oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen opetussuunnitelman ja sitä tarkentavan lukuvuosisuunnitelman toteutumisen seuranta ja arviointi on osa arviointitehtävää ja siihen perustuvaa kehittämistä. Arvioinnissa voidaan hyödyntää opetuksen ja koulutuksen valtakunnalliseen KOSKI-palveluun tallennettuja tietoja¹⁶. Opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen tuottaman tiedon lisäksi esiopetuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuloksia. Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa edistää avointa ja rakentavaa itsearviointia.

6 Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

7 Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) 5 a § (1329/2014)

8 Perusopetuslaki 15 §

9 Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

10 Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013) ja YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989 (59/1991)

11 Perusopetuslaki 15 §

12 Perusopetuslaki 30 §

13 Perusopetuslaki 20 a § (1090/2024)

14 Perusopetuslaki 4 a luku (1090/2024)

15 Perusopetuslaki 21 § (1296/2013)

16 Laki valtakunnallisista opinto-, koulutus- ja tutkintorekistereistä (884/2017) 4 §

Muutokset opetussuunnitelman perusteissa edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Opetuksen järjestäjä voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.2 Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Petäjäveden esiopetuksessa lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea ohjaa Petäjäveden kunnan opiskeluhoitosuunnitelma.

Lasten ja nuorten kanssa tehtävää työtä ohjaa Petäjäveden kunnan lasten ja nuorten hyvinvointiohjelma. Sen pohjalta on perustettu eri tahoista koottu ohjausryhmä, joka kokoontuu vuosittain pohtimaan lasten ja nuorten hyvinvointia ja sen edistämistä. Ohjausryhmään on kutsuttuna edustajia esiopetuksesta ja varhaiskasvatuksesta.

Varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen on aimmin laadittu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sekä ympäristökasvatussuunnitelma, jotka ohjaavat esiopetuksen sisältöjä. Kunnan tasolla laadittu kulttuurikasvatussuunnitelma on myös huomioitu paikallista opetussuunnitelmaa päivitettäessä.

1.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Paikallinen opetussuunnitelma ja sitä tarkentava lukuvuosisuunnitelma¹⁷ laaditaan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen. Opetuksen järjestäjä voi päättää opetussuunnitelmaan sisältyvien päätösten delegoinnista esiopetuksen yksiköille tai toimipaikoille ja antaa siihen liittyvät ohjeet. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa opetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata.

Paikallista opetussuunnitelmaa valmisteltaessa opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa,

- millä kielillä annettavaa opetusta varten opetussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään*
- laaditaanko paikallinen opetussuunnitelma esiopetuksen yksiköiden tai toimipaikkojen yhteisenä, kokonaan tai osin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisena, seudullisena tai käytetäänkö muuta ratkaisua*
- millaista opetussuunnitelman rakennetta, asioiden käsittelyjärjestystä ja julkaisutapaa käytetään*
- miten esiopetuksen henkilöstö, lapset ja huoltajat osallistuvat opetussuunnitelman laatimiseen, arviointiin ja kehittämiseen*
- miten opetussuunnitelman laatimiseen liittyvä yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalvelujen sekä muiden tarvittavien yhteistyökumppaneiden kanssa toteutetaan*
- miten paikalliset erityispiirteet, esiopetuksen erilaiset järjestämisen tavat, kehittämisen tavoitteet sekä lapsia koskevat suunnitelmat otetaan opetussuunnitelmaa valmisteltaessa huomioon*
- miten opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta lukuvuosisuunnitelmasta tiedotetaan huoltajille ja sidosryhmille*
- miten opetussuunnitelma laaditaan, miten sen toteutumista arvioidaan ja miten sitä kehitetään*
- laaditaanko tasa-arvolain¹⁸ sekä yhdenvertaisuuslain¹⁹ mukaiset suunnitelmat osana opetussuunnitelmaa vai erillisinä.*

¹⁷ Perusopetusasetus 9 §

¹⁸ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 a §

¹⁹ Yhdenvertaisuuslaki 6§

1.3 Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Petäjäveden kunnan esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu ohjaamaan esiopetuksen järjestämistä molemmissa esiopetusyksiköissä, Petäjäkallion ja Kintauden päiväkodeissa. Kunnan esiopetuksen opetussuunnitelma on laadittu suomen kielellä annettavaa opetusta varten. Esiopetuksen opetussuunnitelman rakenne noudattaa valtakunnallisia esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita 2014 päivityksineen, ja siinä on huomioitu 1.8.2026 voimaan tulevat muutokset.

Nykyistä Petäjäveden paikallista esiopetuksen opetussuunnitelmaa 2025 on laadittu sähköisesti ePerusteisiin keväällä 2025 kunnan varhaiskasvatuksen erityisopettajien ja johdon yhteistyönä. Suunnitelmaa on työstetty eri tavoin esiopetuksen henkilöstön kanssa kuluvan toimintakauden 2025–2026 aikana. Laadinnassa on tehty yhteistyötä perusopetuksen kanssa ja on otettu huomioon Petäjäveden varhaiskasvatussuunnitelma. Tavoitteena on muodostaa sujuva jatkumo lapsen opinpolulla varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, ja esiopetuksesta perusopetukseen.

Huoltajia on osallistettu suunnitelman tekoon edellisten esiopetussuunnitelman päivitysten aikana valmistelutyön edetessä. Huoltajille tarjottiin muun muassa mahdollisuus vastata esiopetuksen arvoja koskevaan kyselyyn, ja annettiin mahdollisuus kommentoida valmistelutyötä [Peda.net](https://peda.net)-ympäristössä. Lapsia on osallistettu esiopetussuunnitelman laadintaan toiminnallisten, ikätasolle sopivien työpajojen kautta.

Hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalvelujen asiantuntijat ovat saaneet kommentoida luonnosta ja vaikuttaa niihin osa-alueisiin, jotka kuuluvat heidän erityisosaamisalueeseensa. Myös vapaa-aikatoimi on ollut mukana esiopetustyön laadinnassa erityisesti liikunnan ja kulttuurin saralta.

Esiopetusta ohjaavaksi ja tarkentavaksi asiakirjaksi laaditaan vuosittain esiopetuksen lukuvuosisuunnitelma, jonka vahvistaa Petäjäveden kunnan hyvinvointilautakunta. Esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmaa päivitetään tarpeen mukaan lukuvuoden aikana, ja sitä kehitetään ja arvioidaan vuosittain. Saatua palautetta hyödynnetään suunnitelman kehittämistyössä ja arvioinnissa. Huoltajia ja tarvittavia yhteistyökumppaneita tiedotetaan esiopetuksen opetussuunnitelmasta ja sitä tarkentavasta lukuvuosisuunnitelmasta esiopetuksen alkaessa.

Tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain mukainen suunnitelma on laadittu erillisenä asiakirjana, joka löytyy päiväkotien esiopetuksen peda.net-sivuilta.

Esiopetuksen ja sitä täydentävän varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnissa ja dokumentoinnissa käytetään apuna vuosittain kasvattajatiimin toimintasuunnitelmaa, joka on tiimien työn suunnittelun, arvioinnin ja kehittämisen työkalu. Toimintasuunnitelma koostuu kahdesta osasta; ensimmäisen on tiimin toimintaperiaatteisiin ja yhteisiin sopimuksiin keskittyvä tiimisopimus, joka laaditaan heti toimintavuoden alussa. Suunnitelman toinen osa, ryhmävasu, ohjaa lapsiryhmän pedagogista toiminnan suunnittelua ja toteutusta lasten yksilölliset tarpeet huomioiden. Siinä huomioidaan vuorovaikutuksen laatu ja lasten osallisuus. Suunnitelmassa kuvataan myös ryhmäkohtaisen ja lapsikohtaisen tuen toimintatavat ja sopimukset toiminnan järjestämisestä lapsiryhmässä. Suunnitelmaa käytetään tiimipalavereissa yhteisen keskustelun pohjana koko toimintavuoden ajan. Suunnitelman arvioinnista ja päivittämisestä vastaavat tiimien varhaiskasvatuksen opettajat. Suunnitelmaa hyödynnetään myös uusien työntekijöiden perehdyttämiseen, monialaiseen yhteistyöhön ja pedagogiseen johtamiseen.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on tärkeä ajanjakso lapsen elämässä. Esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonaloilla. Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuva ja käsitystä itsestään oppijana. Esiopetusta kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys. Inklusiivisuus on käsitteenä laaja ja se tulee nähdä kaikkia lapsia koskevana ja esiopetuksen järjestämiseen liittyvänä periaatteena, arvona ja kokonaisvaltaisena tapana ajatella. Esiopetuksella on suuri merkitys lasten tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).

2 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetusvuosi on lapselle merkittävä vaihe, jossa painotetaan hänen vahvuuksiaan, uteliaisuuttaan ja oppimisen iloa. Toiminnassa korostuu lapsen oma aktiivisuus: arjen tilanteet, leikki, liikkuminen ja tutkiminen tarjoavat luonnollisia tapoja kehittää taitoja ja syventää tietoa. Tavoitteena on, että lapsi saa myönteisiä kokemuksia itsestään oppijana ja rohkaistuu kokeilemaan uutta.

Petäjävedellä esiopetus rakentuu inklusiiviselle toimintakulttuurille, joka turvaa jokaiselle lapselle mahdollisuuden olla osallisena ja toimijana yhteisössä. Yhdenvertaisuus, moninaisuuden kunnioittaminen ja yhteisöllisyys näkyvät arjen käytännöissä ja esiopetuksen järjestämisessä.

Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat Petäjävedellä selkeän jatkumon, jossa niveltäisiin on kiinnitetty erityistä huomiota. Siirtymävaiheita tuetaan niin, että tieto kulkee joustavasti toimijoiden välillä ja lapsen oppimisen sekä hyvinvoinnin edellytykset turvataan. Esiopetuksella on keskeinen rooli lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuen tarpeiden havaitsemisessa. Lapsella on oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen (luku 5).

2.1. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, perusopetuslakiin ja -asetukseen ja sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen, oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin²⁰ sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Päiväkodissa tai perhepäiväkodissa järjestettävän esiopetuksen osalta sovelletaan lisäksi varhaiskasvatustalakeia ja sen nojalla annettua valtioneuvoston asetusta²¹. Jos lapsi osallistuu esiopetuksen lisäksi esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen, ohjaa varhaiskasvatuksen järjestämistä varhaiskasvatustalakei²².

Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä on otettava huomioon lapsen etu. Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta

²⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

²¹ Perusopetuslaki 1 § (1136/2003)

²² Varhaiskasvatustalakei (540/2018) 12 § (1228/2020)

lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki²³, tasa-arvolaki²⁴, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus²⁵ ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus²⁶, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista²⁷, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007²⁸ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet²⁹. Esiopetukseen sovelletaan myös hallintolaki³⁰ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³¹.

Suomen perustuslain³² mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetusta³³. Huoltajan on huolehdittava siitä, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan³⁴. Esiopetusta voidaan järjestää päiväkodeissa ja kouluissa. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada esiopetusta täydentävää varhaiskasvatusta³⁵. Opetuksen järjestäjän päätöksellä lapsi voi osallistua esiopetukseen perusopetuksen aloittamista edeltävänä vuonna³⁶, mikäli lapselle on psykologisten ja tarvittaessa lääketieteellisten selvitysten perusteella tehty päätös perusopetuksen aloituksesta vuotta säädettyä aiemmin. Perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä sekä muusta esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä määrätään luvussa 5.5.

Esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta³⁷. Tästä määrätään tarkemmin luvussa Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet – Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.

Perusopetuslain³⁸ mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja, taitoja ja edistää liikunnallista elämäntapaa. Laissa säädetään, että esiopetuksen tavoitteena on osana varhaiskasvatusta parantaa lasten oppimisedellytyksiä. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä ja opetuksen tulee turvata riittävä yhdenvertaisuus koko maassa. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään valtioneuvoston asetuksessa³⁹.

Esiopetus kestää yleensä yhden lukuvuoden⁴⁰, ja sitä annetaan vähintään 700 tuntia⁴¹. Varhennetun oppivelvollisuuden⁴² päätöksen saaneiden lasten esiopetuksen toteuttamisen vaihtoehdot kuvataan luvussa 5.5.1. Esiopetusta järjestettäessä otetaan huomioon, että

23 Yhdenvertaisuuslaki

24 Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta

25 Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

26 YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

27 YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007 (27/2016)

28 K:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

29 Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

30 Hallintolaki (434/2003)

31 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

32 Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

33 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999)

34 Perusopetuslaki 26 a § (1040/2014)

35 Varhaiskasvatuslaki 12 §

36 Perusopetuslaki 27 §

37 Perusopetuslaki 10 §

38 Perusopetuslaki 2 §

39 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2–4 §

40 Perusopetuslaki 9 §

41 Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

42 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 §

opetukseen osallistuvilla lapsilla on oikeus osallistua myös esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen⁴³.

Esiopetusta ja sitä täydentävää varhaiskasvatusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä, oppimiseensa ja hyvinvointiinsa tukea esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa noudatetaan varhaiskasvatuksen osalta tällöin varhaiskasvatuslakia⁴⁴ ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteita⁴⁵.

Esiopetus toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaisesti. Koko esiopetuksen henkilöstö on vastuussa siitä, että esiopetusta toteutetaan suunnitelmallisesti. Esiopetuksessa otetaan huomioon lasten kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta⁴⁶. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava opiskeluhoito ovat maksuttomia⁴⁷. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria⁴⁸, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön⁴⁹. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Lapsia ohjataan yksilöinä ja ryhmänä⁵⁰ ottamaan vastuuta omasta käyttäytymisestään ja siitä, että ryhmässä ei kiusata, syrjitä tai aiheuteta vaaraa muille. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Esiopetuksessa käytetään tarvittaessa perusopetuslain⁵¹ mukaisia kasvatustieteellisiä ja kurinpidollisia keinoja esiopetukseen soveltuvalla tavalla. Opetuksen järjestäjä huolehtii lain edellyttämän suunnitelman laatimisesta joko erillisenä tai osana paikallista opetussuunnitelmaa.

Kunta tai esiopetuksen järjestämiseen luvan saanut muu opetuksen järjestäjä voi hankkia esiopetuspalvelut⁵² julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään esiopetusta koskevien säädösten, järjestämisluvan sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

2.1 Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Petäjavedellä esiopetusta järjestetään Petäjäkallion ja Kintauden päiväkodeissa, jotka tarjoavat hyvät puitteet laadukkaalle esiopetukselle. Päiväkotien läheisyydessä on monipuoliset mahdollisuudet toimintaan sekä metsäympäristöissä että rakennetuissa ulkotiloissa. Petäjäkallion päiväkodin yhteydessä on urheilukenttä, laavu ja kota. Kintauden päiväkodin läheisyydessä on jääkiekkokaukalo ja virikepuisto. Molemmissa yksiköissä on käytettävissä hyvät sisäliikuntatilat.

43 Perusopetuslaki 6 § ja Varhaiskasvatuslaki 12 §

44 Varhaiskasvatuslaki 15 a § (1183/2021)

45 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2022) luvut 2.1 ja 5

46 Perusopetuslaki 3 §

47 Perusopetuslaki 31 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

48 Perusopetuslaki 31 §

49 Perusopetuslaki 29 § (1267/2013)

50 Perusopetuslaki 35 §

51 Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003)

52 Perusopetuslaki 4 § (1288/1999) ja 7 §

Esiopetusta annetaan päiväkodeissa vähintään 700 tuntia lukuvuoden aikana pääosin koulujen työ- ja loma-aikojen mukaan. Esiopetusta on keskimäärin 20 tuntia viikossa. Esiopetus, oppimateriaalit, välineet sekä tarvittaessa järjestettävä opiskeluhoito ovat maksuttomia. Lapsille tarjotaan jokaisena esiopetuspäivänä täysipainoinen ateria, ja maksuttomat esiopetuskuljetukset järjestetään perusopetuslain mukaisesti. Vuorohoitoa tarvitsevien esiopetusikäisten lasten esiopetus toteutetaan tarvittaessa yhteistyössä vuorohoidon henkilöstön kanssa. Opetuskielenä on suomi, ja toiminnassa huomioidaan lasten kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat.

Esiopetukseen sekä sitä täydentävään varhaiskasvatukseen ilmoittaudutaan vuosittain tammi–helmikuussa. Ilmoittautumisesta ja hakuajoista tiedotetaan kunnan verkkosivuilla ja päiväkodeissa.

Esiopetuksen toteutusta ohjaavat kunnan esiopetuksen opetussuunnitelma, vuosittain laadittava lukuvuosisuunnitelma sekä esiopetuksen vuosikello vastuujakoineen.

Esiopetuksen alkaessa huoltajan ja lapsen kanssa voidaan tarvittaessa järjestää aloituskeskustelu. Syksyllä ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja laatii yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa lapsen esiopetussuunnitelman, jonka toteutumista arvioidaan vuoden aikana.

Kaikilla lapsilla on oikeus ryhmäkohtaiseen tukeen, joka vahvistaa oppimisen edellytyksiä. Lapsikohtaista tukea tarvitsevalle lapselle laaditaan yhteistyössä huoltajien ja lasta hoitavien sekä kuntouttavien tahojen kanssa lapsikohtainen esiopetuksen suunnitelma. Oppimisen tuesta kerrotaan tarkemmin luvuissa 5 ja 6.

Lasten osallisuus näkyy toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Huoltajat osallistuvat esiopetukseen monin tavoin: päivittäiset kohtaamiset tuonti- ja hakutilanteissa sekä muu viestintä tukevat yhteydenpitoa henkilöstön kanssa. Lisäksi esiopetus- ja kasvatuskeskustelut, vanhempainillat ja palautekyselyt mahdollistavat huoltajien osallistumisen sekä toiminnan kehittämisen.

Esiopetuksen päättyessä Petäjävedellä esiopetukseen osallistuneet lapset saavat osallistumistodistuksen.

2.2. Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

On tärkeää, että varhaiskasvatus, siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhteistyössä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella esiopetuksen toimipaikoissa ja opetuksen järjestäjän tasolla on tärkeä merkitys.

Valtioneuvoston asetuksen⁵³ mukaan esiopetuksen erityisenä tavoitteena on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja kunnioitetaan lasten mielenkiinnon kohteita opetuksen järjestämisessä. Leikki eri muodoissaan on vahvasti läsnä esiopetuksen toiminnassa. Huoltajat ovat tärkeitä yhteistyökumppaneita toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhoillon järjestämisessä tehdään tarvittaessa yhteistyötä monialaisesti.

Esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittävät opetussuunnitelman perusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen opetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä

⁵³ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

tarpeista, toiveista ja oppimisesta lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa sekä oppimisympäristöjen kehittämisessä. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman.

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan kunkin lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä hänen tietojensa ja taitojensa kehittymistä. Tavoitteena on samalla pyrkiä ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Lapsen minäkäsitys vahvistuu arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten sekä kannustavan palautteen avulla. Esiopetuksen aikana lapset tutustuvat lähiympäristöönsä, sen ihmisiin ja luontoon sekä näiden moninaisuuteen. Leikillä ja mielikuvituksen käytöllä on tärkeä merkitys lasten myönteisen kehityksen sekä uusien tietojen ja taitojen opettelun kannalta. Fyysisellä aktiivisuudella on myönteisiä vaikutuksia lasten oppimiseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin, liikkumiseen ja uusiin kokemuksiin. Lasten mielenkiinnon kohteisiin tutustutaan yhdessä erilaisissa oppimisympäristöissä. Näin lapsille avautuu mahdollisuuksia ystäväyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Kun lapsi on aloittanut esiopetuksessa, lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan⁵⁴ ellei kyseessä ole esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen terveydentilasta johtuvasta syystä (kts. luku 5). Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen.

2.2 Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

Esiopetukseen osallistuminen on lapsen oikeus ja se velvoittaa huoltajia huolehtimaan lapsen säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen. Petäjävedellä kaikissa esiopetusryhmissä esiopetusta ohjaavat samansuuntaiset tavoitteet, toimintatavat ja pedagogiikka, joissa keskeisenä menetelmänä on leikki ja toiminnallinen oppiminen. Esiopetuksen henkilöstö suunnittelee, kehittää ja arvioi koko kunnan esiopetusta useasti toimintakauden aikana yhdessä päiväkodin johtajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Esiopetuksen aloitus on uutta ja jännittävää aikaa kaikille lapsille. Esiopetus voi olla lapsen ensimmäinen kosketus ryhmämuotoiseen toimintaan. Lapsen ja huoltajan on mahdollista tutustua esiopetuksen henkilöstöön, tiloihin sekä tuleviin kavereihin ennen esiopetuksen aloitusta. Suurin osa esiopetuksen aloittavista lapsista on jo varhaiskasvatuksen piirissä. Lapsille järjestetään esiopetukseen siirtyvien tutustumispäivä esiopetuksen tiloissa, jossa on paikalla mahdollisuuksien mukaan tuleva esiopetuksen henkilöstö.

Lapsen näkemyksiä ja toiveita esiopetuksesta kirjataan kyselylomakkeen ja keskustelujen kautta lapsen oppimissuunnitelmaan. Jokaiselle lapselle laaditaan oppimissuunnitelma yhdessä huoltajien kanssa syksyn kuluessa. Esiopetusryhmän toiminta ja opetusmenetelmät suunnitellaan tukemaan ryhmän lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia.

Esiopetusvuoden aikana järjestetään ainakin yksi infotilaisuus huoltajille, jonka tarkoituksena on lisätä huoltajien osallisuutta lapsen opinpolulla ja jakaa tietoa esiopetuksen sisällöistä. Infotilaisuudet ovat myös hyvä mahdollisuus huoltajille tutustua lapsen esiopetuksen toimintaympäristöön ja muihin huoltajiin. Lapsen esiopetuksen suunnitelma -keskustelu, huoltajien infoilta ja mahdolliset muut tapaamiset ovat mahdollista toteuttaa myös etäyhteyksin.

Lapsilla on mahdollisuus esiopetusvuoden aikana vaikuttaa omaan oppimiseensa, toimintaansa, oppimisympäristöönsä ja toimintakulttuuriin. Esiopetuspäivä on suunniteltu siten, että se tukee jokaisen lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä, vahvistaa sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa. Esiopetusvuoden aikana järjestetään myös lasten palaverieita, toivepäiviä ja kyselyitä, joilla edistetään lasten osallisuutta.

Esiopetusryhmät sijaitsevat kahdessa päiväkodissa, joten oppimispolku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on luontevaa. Petäjäkallion päiväkotit sijaitsee koulun läheisyydessä. Kintauden

päiväkoti on samassa rakennuksen koulun kanssa. Esi- ja alkuopetuksessa tehdään yhteistyötä: yhteistyön vastuut sekä ajankohdat löytyvät vuosittain päivitetystä esiopetuksen vuosikellosta.

2.3. Arvoperusta

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁵⁵, perusopetuslain⁵⁶ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen⁵⁷ mukaisesti.

Esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten moninaisuutta sekä erilaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, ohjaa lapsia terveyttä, hyvinvointia ja liikunnallisuutta edistäviin elämäntapoihin sekä tarjoaa lapsille mahdollisuuksia kehittää taitojaan, eettistä ajatteluaan ja kauneudentajujaan.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen moninaisiin perheisiin sekä kotien moninaisiin katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkömyksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta⁵⁸.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta. Siihen sisältyvät muun muassa mielipiteiden ja sukupuolten tasa-arvo. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvopyrkimyksiä täydentää laaja-alainen yhdenvertaisuuden periaate⁵⁹. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamatonta. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

2.3 Arvoperusta

Petäjävedellä esiopetuksen arvoperusta pohjautuu esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden määrittämien arvojen mukaan. Esiopetusta kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Periaatteisiin kuuluu kaikkia lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, yhdenvertaisuus, syrjimättömyys, moninaisuuden arvostaminen sekä sosiaalinen osallisuus ja yhteisöllisyys.

Petäjävedellä on käsitelty esiopetuksen arvoja yhdessä huoltajien ja henkilöstön kanssa. Huoltajien käsityksiä tärkeistä arvoista kartoitettiin sähköisellä kyselyllä keväällä 2022.

⁵⁵ YK:n yleissopimus lastenoikeuksista 1989

⁵⁶ Perusopetuslaki 3 a § (163/2022) ja 29 §

⁵⁷ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

⁵⁸ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

⁵⁹ Yhdenvertaisuuslaki 6 §

Tärkeimmiksi arvoiksi nousivat rohkeus olla oma itsensä sekä ympäristön kestävydestä ja luonnosta huolehtiminen. Muiksi tärkeiksi arvoiksi nousivat yhteisöllisyys ja yhteistyötaidot, hyvinvoinnista huolehtiminen ja uskallus kokeilla uusia asioita ja toimintatapoja sekä osaamisen vahvistaminen.

Huoltajat kokivat henkilöstön tärkeäksi osaksi oppimisympäristöä, jonka tulisi olla yhteistyökykyinen, tilanteisiin ja tarpeisiin mukautuva sekä lasta tukeva ja kannustava. Oppimisympäristön monipuolisuus ja turvallisuus nähtiin myös tärkeinä. Monipuolisuus mahdollistaa erilaiset oppimistavat.

2.4. Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajien, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksen ohjatussa toiminnassa ja leikissä lapset opettelevat toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Tavoitteena on, että uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

2.4 Oppimiskäsitys

Lapsen oppiminen, kehitys ja hyvinvoinnin edistäminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Petäjävedellä painotetaan vertaisryhmissä oppimista sekä pienryhmätoimintaa. Metsää ja luontoa hyödynnetään oleellisena osana oppimisympäristöjä ja kokonaisvaltaista hyvinvointia tukevana ympäristönä.

Lapsi on aktiivinen toimija. Tietoa ei voida suoraan opettamalla siirtää lapselle, vaan lapsi itse rakentaa käsityksensä aikaisemmin oppimansa ja uuden tiedon pohjalta. Uusi opittu tieto ja uudet taidot nivoutuvat oppimisprosessin edetessä lapsen arkeen. Lapsen luova ajattelu kehittyy, kun hän ratkaisee ongelmia, perustelee ja arvioi toimintaansa ja soveltaa tietojaan sekä taitojaan uusissa tilanteissa. Uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsessa halun oppia lisää.

Toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, kokemukset ja osaaminen, sillä nämä suuntaavat lasten oppimista. Oppimista tapahtuu kaikissa arjen tilanteissa. Prosessissa yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu.

Lapselle annetaan riittävästi aikaa havainnoida, pohtia ja tehdä johtopäätöksiä. Esiopetuksessa henkilöstö toimii oppimisprosessien ohjaajana, tukena ja lapsen mielenkiinnon suuntaajana. Lapsi osallistuu myös itse oppimisympäristön rakentamiseen. Esiopetuksen arjen toiminta on monipuolista. Lapsella on päivittäin mahdollisuus leikkiä, liikkua, tutkia, tehdä erilaisia työtehtäviä, ilmaista itseään ja olla taiteellinen.

Oppimisympäristön tulee olla myönteinen, turvallinen ja motivoiva, jotta oppimista voi tapahtua. Lapsen oppimista ja oman osaamisen kehittämistä tuetaan myönteisillä tunnekokemuksilla, ilolla ja uutta luovalla toiminnalla. Yhteisössä kaikki ovat oppimassa - myös esiopetuksen henkilöstö.

Lasten mielestä oppiminen on...

"hauskaa, mutta vähän haastavaa"
"sitä, että oppii uusia asioita"
"kun yrittää oppia jotakin ja harjoittelee, sitten oppii"

2.5. Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä otetaan huomioon kaikessa esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tehtävä perustuu valtioneuvoston asetuksen ⁶⁰periaatteelle tarkastella opetusta kokonaisuutena. Sen toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Laaja-alaisen osaamisen osa-alueet tukevat heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luovat pohjaa kestäväen ja liikunnallisen elämäntavan omaksumiselle. Esiopetuksessa painopisteenä ovat kestäväen elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

2.5 Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alaisen osaamisen tavoitteina on tukea yksilön kasvua yhteisössä, ohjata elinikäiseen oppimiseen sekä kestäväen elämäntapaan muuttuvassa maailmassa. Laaja-alainen osaaminen koostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamasta kokonaisuudesta.

Laaja-alainen osaaminen koostuu kuudesta osa-alueesta:

- Ajattelu ja oppiminen
- Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- Monilukutaito
- Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- Osallistuminen ja vaikuttaminen

Yllä mainitut taidot ja osaamisen alueet muodostavat jatkumon esiopetuksesta perusopetukseen. Toiminta esiopetuksessa on kokonaisvaltaista ja eheyttävää, joten laaja-alainen osaaminen toteutuu luontevasti kaikessa toiminnassa. Esiopetuksessa painotetaan monipuolisia työskentelytapoja ja erilaisissa oppimisympäristöissä toimimista. Tavoitteena onkin opettaa lasta löytämään itselleen luontaisia tapoja työskennellä. Myös huoltajien tuntemus oman lapsen oppimis- ja työskentelytavoista huomioidaan esiopetustoiminnan suunnittelussa. Lapset osallistuvat aktiivisesti esiopetuksen oppimisympäristöjen suunnitteluun ja rakentamiseen.

2.5.1 Ajattelu ja oppiminen

⁶⁰ Valtioneuvoston asetus (422/2012) ja OKM muistio 28.6.2012

Ajattelu käynnistyy ihmettelystä, joka synnyttää halun tutkia ja kokeilla. Ajattelu kehittyy parhaiten prosessinomaisessa työskentelyssä, jossa lapsi saa rauhassa edetä omaan tahtiinsa ja käyttää luovuuttaan – vaikka lopputulos ei täysin vastaisikaan alkuperäistä tavoitetta. Lapsia rohkaistaan yrittämään, kokeilemaan ja oppimaan virheistä. Luonto- ja ympäristöpainotteinen esiopetus tukee tällaista oppimista, ja luonnosta saadut kokemukset voidaan liittää osaksi kaikkea esiopetuksen toimintaa.

Esiopetuksessa lapset työskentelevät paljon pienryhmissä, mikä tarjoaa rauhallisen ympäristön ajattelulle ja oppimiselle. Kiinteät pienryhmät lisäävät turvallisuutta, mutta ryhmien vaihtelu aika ajoin tuo mukanaan uusia näkökulmia ja tukee edelleen ajattelun kehittymistä. Henkilöstö havainnoi lasten toimintaa pienryhmissä, jolloin jokaisen lapsen vahvuudet, ajattelun kehitysvaiheet ja oppimistyyli tulevat paremmin näkyviin. Näiden havaintojen perusteella suunnitellaan lapselle sopivan haastavaa ja kehittävää toimintaa.

Lapsia rohkaistaan ajattelemaan luovasti ja tarkastelemaan asioita eri näkökulmista. Avoimet kysymykset tukevat lapsen omaa pohdintaa, ja vastauksille annetaan riittävästi aikaa. Lasten kanssa arvioidaan myös toimintaa keskustellen. Esiopetuksen tehtävät muokataan ryhmän tarpeiden ja kiinnostuksen kohteiden mukaan. Lasten työskentelyä, toimintaa ja tuotoksia kerätään henkilökohtaiseen vihkoon tai kansioon sekä dokumentoidaan digitaalisesti, jolloin lapsi pystyy seuraamaan ja arvioimaan omaa oppimistaan.

2.5.2 Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Petäjäveden esiopetuksessa kulttuurista osaamista vahvistetaan monipuolisesti. Kalenterivuoden merkittävät juhlat ja tapahtumat tuodaan osaksi arjen toimintaa, ja lapset osallistuvat päiväkodin yhteisiin tilaisuuksiin, kuten joulun ja kevätjuhlaan. Juhlien toteutuksesta sovitaan vuosittain yksikkökohtaisesti, ja painopisteet voivat vaihdella tarpeiden mukaan.

Esiopetusikäiset tutustuvat myös Petäjäveden paikallisiin kulttuurikohteisiin, kuten Vanhaan kirkkoon ja kirjastoon. Mahdollisuuksien mukaan osallistutaan myös tarjolla oleviin kulttuuritapahtumiin. Vieraita kieliä ja kulttuureita tuodaan tutuksi esimerkiksi lukemisen ja laulujen kautta.

Tunteiden tunnistaminen, sanoittaminen ja ilmaiseminen ovat keskeinen osa vuorovaikutustaitojen kehittymistä. Petäjävedellä panostetaan kaveri-, vuorovaikutus-, tunne- ja turvataitoihin. Pienryhmätoiminta tarjoaa lapsille tilaa harjoitella sosiaalisia taitoja ja kohdata erilaisuutta. Aikuisen esimerkki tukee myönteisen vuorovaikutuksen ja kulttuurisen osaamisen kehittymistä.

Esiopetusvuoden alussa laaditaan yhdessä lasten kanssa ryhmän hyvän mielen säännöt, jotka luovat myönteisen pohjan yhteiselle toiminnalle. Lapsia ohjataan hyväksymään toistensa erilaisuus.

Esiopetus on yhteisöllistä työskentelyä, jossa huomioidaan jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet ja temperamentit. Myönteiset kokemukset ja kannustava palaute rohkaisevat lasta osallistumaan ja yrittämään uudelleen. Toiminnan tulee tarjota monipuolisia välineitä vuorovaikutukseen ja itsensä ilmaisuun. Esiopetuksessa käytetään muun muassa nukketeatteria, kädentöitä, omien lelujen esittelyä sekä laulu- ja näytelmäesityksiä.

2.5.3 Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia yhteistyössä huoltajien kanssa. Selkeä päivärytmi ja toistuvat rutiinit vahvistavat lapsen fyysistä hyvinvointia ja psyykkistä turvallisuudentunnetta. Arkea havainnollistetaan kuvien ja pikapiirrosten avulla, jotta jokainen lapsi tietää, mitä tilanteissa odotetaan. Samalla kehittyvät itsestä huolehtimisen ja arjen perustaidot. Lasten kanssa keskustellaan myös hyvää oloa lisäävistä ja heikentävistä tekijöistä.

Petäjäveden luonto- ja ympäristöpainotteinen esiopetus tukee motoristen taitojen kehittymistä monipuolisesti. Lapset harjoittelevat ottamaan vastuuta itsestään, tavaroistaan ja lähiympäristöstään. Arjen taitoihin kuuluu myös turvallinen liikkuminen lähiympäristössä, ja esiopetuksessa harjoitellaan liikenteen perussääntöjä ja liikennekäyttäytymistä.

Lapsen fyysistä hyvinvointia edistetään tarjoamalla runsaasti liikunnallista toimintaa, sillä riittävä ja monipuolinen liike tukee oppimista. Liikunnallisia leikkejä hyödynnetään myös siirtymä- ja odottelutilanteissa. Lapselle annetaan mahdollisuus myös rauhoittumiseen esiopetuspäivän aikana.

Esiopetuspäivään kuuluu ohjattu, täysipainoinen ateria, joka tukee lapsen tervettä kasvua. Ruokailun yhteydessä voidaan pohtia myös kestävä kehityksen näkökulmia ja rohkaista tutustumaan uusiin makuihin. Fyysistä hyvinvointia edistetään lisäksi harjoittelemalla hyvää hygieniää ja tarkoituksenmukaista pukeutumista.

Psyykkistä hyvinvointia vahvistetaan luomalla ilmapiiri, jossa välitetään toisista ja käytetään myönteistä vuorovaikutusta. Tavoitteena on turvallinen ympäristö, jossa häirintään ja kiusaamiseen puututaan johdonmukaisesti. Pienryhmätoiminta ja aikuisen sensitiivinen läsnäolo ovat tässä keskeisiä. Lapsia ohjataan suojelemaan ja puolustamaan itseään, ja tarvittaessa pyytämään apua. Esiopetuksessa on käytössä erilaisia tunne- ja turvataitomateriaaleja ja niihin liittyviä menetelmiä.

Esiopetuksessa ohjataan kohti kestävä elämäntapaa tutustumalla esimerkiksi veden, sähkön ja paperin kulutukseen sekä kierrätykseen ja tavaroiden uusiokäyttöön. Ympäristökasvatussuunnitelma tukee kestävä kehityksen käsittelyä arjessa.

Petäjäveden esiopetuksessa käytetään erilaisia digitaalisia ja teknologisia välineitä, kuten tabletteja ja älytauluja. Lasten kanssa harjoitellaan niiden turvallista käyttöä. Internetin käyttöön ja digitaalisiin peleihin liittyviä taitoja pohditaan yhdessä, ja henkilöstön sekä huoltajien tukena toimii Pelataanko-opas. [Pelataanko opas.pdf \(peda.net\)](#)

2.5.4 Monilukutaito

Monilukutaito tarkoittaa kykyä ymmärtää, hahmottaa ja tulkita ympäröivää, jatkuvasti muuttuvaa maailmaa. Se tukee lapsen kriittisen ajattelun ja oppimisen taitoja ja on siksi keskeinen tulevaisuuden taito. Monilukutaidon vahvistaminen on olennainen osa kaikkea oppimista. Siihen sisältyvät perinteisen lukutaidon ja matemaattisen lukutaidon lisäksi kuvaluku- ja medialukutaito sekä taidot toimia vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Esiopetuksessa monilukutaitoa tuetaan hyödyntämällä monipuolisia ja luovia oppimismenetelmiä.

Arjen vuorovaikutustilanteet tarjoavat luontevia oppimisen mahdollisuuksia, kun niihin pysähdytään yhdessä lasten kanssa. Visuaalinen tuki, kuten kuvat ja pikapiirtäminen, auttavat hahmottamaan tilanteita ja tukevat lasten osallisuutta. Samalla nämä hetket tarjoavat erinomaisia mahdollisuuksia myönteisen palautteen antamiseen.

Esiopetuksen oppimisympäristö on monipuolinen. Lapsen ympärillä näkyvät kirjaimet, numerot, symbolit, kuvat sekä tieto- ja viestintäteknologiset välineet tukevat monilukutaidon kehittymistä. Symboleja ja niiden merkityksiä tarkastellaan yhdessä lasten kanssa, ja retkillä ympäristöön havainnoidaan muun muassa liikennemerkkejä ja muita viestejä välittäviä elementtejä.

Monilukutaitoa kehitetään myös lasten itsensä tuottamalla ja lapsille suunnatulla kulttuurilla. Teatteri- ja musiikkiesitykset, lasten omat elokuvat, leikkilorut ja draama tarjoavat elämyksellisiä ja osallistavia tapoja harjoitella tulkintaa, ilmaisua ja ymmärtämistä.

2.5.5 Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä taito nyt ja tulevaisuudessa. Sen avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen valmiuksia sekä vähitellen kehittyvää luku- ja kirjoitustaitoa.

Esiopetuksessa lapset tutustuvat monenlaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin laitteisiin ja välineisiin, ja heille opetetaan niiden turvallista ja ergonomista käyttöä. Älytauluja ja tabletteja käytetään yhdessä lasten kanssa esimerkiksi piirtämiseen, valokuvaamiseen, videointiin ja erilaisten opetuspelien pelaamiseen. Lasten kanssa sovitaan laitteiden käyttöajoista sekä siitä, käytetäänkö laitteita yhdessä vai yksin. Internetiä hyödynnetään tiedon etsimiseen ja tarkentamiseen aina aikuisen valvonnassa.

Lapsia opetetaan myös tulkitsemaan mediaa ja sen välittämää tietoa. He harjoittelevat tuottamaan itse yksin ja yhdessä erilaista sisältöä, kuten kuvia, musiikkitarinoita ja draamaa. Lasten kanssa keskustellaan pelien ja ohjelmien sisällöistä, turvallisuudesta sekä ikärajojen merkityksestä.

2.5.6 Osallistuminen ja vaikuttaminen

Kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaa elämää koskevissa asioissa ovat lapsen perusoikeuksia, ja ne huomioidaan esiopetuksessa. Lapselle annetaan mahdollisuuksia vaikuttaa arjen tilanteisiin esimerkiksi valitsemalla, mitä hän tekee, missä järjestyksessä tai minkä vaihtoehtoista hän valitsee. Lapsen kiinnostuksen kohteet ja toiveet otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Esiopetuksessa harjoitellaan myös demokraattista päätöksentekoa, esimerkiksi äänestämällä, ja lapsia ohjataan neuvottelemaan asioista keskenään. Aito kuunteleminen ja kohtaaminen vahvistavat lapsen kykyä arvostaa sekä omia että toisten näkemyksiä.

Henkilöstön tehtävä on tukea lapsen osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Kiireetön ja arvostava ilmapiiri tarjoaa enemmän tilaisuuksia harjoitella näitä taitoja. Osallisuuden taso vaihtelee lasten valmiuksien mukaan, eikä turvallisuuden tunne saa koskaan heikentyä. Aikuisten läsnäolo on keskeistä: se luo turvaa, mahdollistaa aktiivisen havainnoinnin ja tukee ryhmän toimivuutta. Lapsia rohkaistaan myös auttamaan toisiaan.

Yhteiset säännöt ja sopimukset muodostavat perustan osallistumiselle ja vaikuttamiselle. Hyvä ryhmähenki on tärkeä, jotta yhdessä toimiminen onnistuu. Säännöistä tulee lapsille merkityksellisiä silloin, kun he pääsevät osallistumaan niiden laatimiseen. Jokainen esiopetusvuosi aloitetaan luomalla ryhmälle omat säännöt. Kaikkien sääntöjen, sopimusten ja käyttäytymisodotusten tulee olla selkeitä sekä lapsille että aikuisille. Niitä voidaan tarvittaessa havainnollistaa kuvien avulla, ja niistä pidetään johdonmukaisesti kiinni.

Koti ja esiopetus tekevät yhteistyötä lapsen osallisuuden vahvistamiseksi. Esiopetusvuoden alussa koteihin jaetaan *Lapsen näkemys esiopetuksesta* -lomake, jonka lapsi täyttää yhdessä huoltajan kanssa. Näin sekä lapsi että huoltaja pääsevät vaikuttamaan toiminnan sisältöihin jo alusta lähtien. Esiopetusvuoden puolivälissä tehdään väliarviointi yhdessä lapsen kanssa. Lisäksi lapset voivat vaikuttaa esimerkiksi lasten kokousten kautta.

2.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallista opetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää keskustella, mitä tässä luvussa määrätyt esiopetuksen tehtävät ja yleiset tavoitteet merkitsevät ja miten esiopetukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta voidaan huolehtia.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- esiopetuksen järjestäminen ja sitä ohjaavat velvoitteet paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua paikallisesta näkökulmasta
- esiopetuksen arvoperusta ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- oppimiskäsitys ja sitä mahdollisesti täydentävät paikalliset näkökulmat
- laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ja niihin mahdollisesti liittyvät paikalliset painotukset sekä ne toimenpiteet, joiden avulla tavoitteiden toteutumista arvioidaan ja kehitetään.

Arvoperusta ja oppimiskäsitys sekä laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon ja niitä syvennetään esiopetuksen toimintakulttuuria, opetuksen toteuttamista, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea ja opiskeluhoitoa käsittelevissä osissa opetussuunnitelmaa.

3. Esiopetuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutuva tapa toimia, joka kehittyy esiopetusyhteisön vuorovaikutuksessa. Opetuksen järjestäjän ja esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille esiopetuksen eri toimipaikoissa. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista, periaatteista ja oppimiskäsityksestä
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä, työtavoista ja pedagogisista käytännöistä, mukaan lukien oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaikille yhteinen esiopetus. Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja järjestetään inklusion periaatteiden mukaisesti, ja se liittyy kokonaisvaltaisesti pedagogisen toiminnan toteuttamiseen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edistää lasten osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään, osallistua yhteiseen toimintaan sekä kasvaa omaan potentiaaliinsa vahvuuksien ja myönteisten oppimiskokemusten avulla yhdessä vertaistensa kanssa. Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt. Opetusjärjestelyissä huomioidaan saavutettavuus ja esteettömyys. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

3.1. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuri vaikuttaa aina lapsen kohtaaman esiopetuksen laatuun. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus.

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen

etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa esiopetusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan

yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennakko-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakko-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään moninaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa kulttuureista ja katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi (Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet).

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisuuden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Monipuolisen liikkumisen tavoitteena⁶¹ on edistää oppimisen edellytyksiä ja esiopetukseen osallistumista sekä liikkumisen merkitystä kokonaisvaltaisena elämäntaitona esiopetuksessa ja sen ulkopuolella. Fyysinen aktiivisuus vaikuttaa lasten vireystilaan sekä tarkkaavaisuuteen ja toiminnanohjaukseen ja sillä voidaan edistää oppimista ja motorista kehitystä. Liikunnallisen elämäntavan vahvistamisessa on keskeistä luoda tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset liikkumisen mahdollisuudet osana toimintakulttuuria huomioiden erilaiset liikkumisen rajoitteet⁶². Inklusiivinen, toisia kunnioittava ja avoimuutta tukeva toimintakulttuuri edistää turvallista oppimisympäristöä ja sitä kautta liikunnallista elämäntapaa. Liikunnallinen elämäntapa tukee kokonaisvaltaista hyvinvointia, mukaan lukien mielen hyvinvointia. Esiopetuksessa liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona käyttäen liikuntavälineitä ja leluja monipuolisesti sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan liikkumista kuten kävelyä tai pyöräilyä esimerkiksi oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan

⁶¹ Perusopetuslaki 2 §

⁶² Perusopetuslaki 31 §

yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta, syrjinnältä ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa kiusaamista, rasismia, väkivaltaa tai häirintää ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Henkilöstön läsnäolo ja antama ohjaus vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmenetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoa tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävä elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

3.1 Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Petäjäveden esiopetuksen toimintakulttuuriin kuuluvat esiopetuksen kaikki toiminta sisältäen oppimisen ja esiopetuksen tuen järjestämisen, pedagogiikan arvioinnin ja oppimisympäristön turvallisuudesta huolehtimisen. Tämä edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan johtamista, henkilöstön, huoltajien ja lasten osallisuuden turvaamista ja sitoutuneisuutta yhteisiin toimintatapoihin. Päiväkodin johtajalla on merkittävä rooli toimintakulttuurin kehittämisessä yhteistyössä henkilöstön kanssa. Petäjäveden esiopetuksen toimintakulttuurin kehittämisessä hyödynnetään lasten ja huoltajien mielipiteitä sekä toiveita, joita kartoitetaan ja arvioidaan esimerkiksi kyselyiden, haastattelujen, havaintojen ja dokumentoinnin avulla.

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Petäjävedellä esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään ja arvioidaan yksilö-, ryhmä- ja yksikkötasolla. Aktiivinen kehittäminen pohjautuu henkilöstön säännölliseen oman ja ryhmän toiminnan arviointiin sekä esiopetusyksikön toimintatapojen tarkasteluun. Henkilöstö lähtee rohkeasti ja ennakkoluulottomasti kokeilemaan uusia työtapoja ja muokkaamaan oppimisympäristöä. Toimipaikoissa pidetään säännöllisesti talokokouksia, pedagogisia tiimejä ja ryhmäkohtaisia tiimipalavereita. Näissä tapaamisissa suunnitellaan, kehitetään ja arvioidaan yksikön toimintakulttuuria. Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä. Petäjävedellä otetaan käyttöön Karvin Valssi -arviointityökalu. Toimintakulttuuria kehitetään ja pidetään ajantasaisena osallistumalla erilaisiin koulutuksiin.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Lapsen oppimista ja hyvinvointia tuetaan rohkaisten, kannustaen ja lapsen vahvuudet huomioiden. Esiopetuksen toiminta perustuu leikkiin, toiminnallisuuteen ja leikinomaisuuteen. Suunnittelussa ja toiminnassa huomioidaan lapsen tarve oppia mielikuvituksen sekä leikin kautta. Leikki lisää oppimisen iloa ja edistää lapsen kielellistä kehitystä sekä valmiuksia uusien asioiden omaksumiseen. Henkilöstön vastuulla on kannatella sensitiivistä vuorovaikutusta arjen tilanteissa ja lisätä näin lasten turvallisuuden tunnetta. Lapsia ohjataan vastuulliseen toimintaan, yhdessä sopimiseen ja havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset ryhmässä.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Petäjaveden esiopetuksessa panostetaan inklusiiviseen, kaikille yhteiseen esiopetukseen. Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää osallisuutta ja oppimista ja vastaa kaikkien lasten erilaisiin tarpeisiin. Tunne osallisuudesta syntyy kuulluksi tulemisesta arvostavassa vuorovaikutuksessa ja turvallisessa ilmapiirissä, jossa lapsi kohdataan yksilönä. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että jokaisen lapsen vahvuudet, näkemykset ja tarpeet tulevat huomioiduksi. Osallisuuden taidoilla lapsi pystyy ilmaisemaan itseään ja olemaan ja toimimaan vuorovaikutuksessa vertaisryhmässä. Ryhmän aktiivisena jäsenenä toimiessaan lapsi saa kokemuksia omasta vaikuttavuudestaan yhteisössään (mm. lasten palaverit ja äänestykset). Samalla hän kasvaa myös vastuuseen yhdessä tehdyistä päätöksistä.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Petäjaveden esiopetuksessa huolehditaan esiopetusyhteisön psyykkisestä, fyysisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Esiopetuksen arjessa henkilöstöllä on tärkeä rooli turvallisuudesta huolehtimisessa. Vahvana osana arjessa on pienryhmätoiminta, joka on osa sosiaalista turvallisuutta. Pienryhmässä toimiminen edistää mm. kuulluksi tulemistä, ryhmäytymistä ja myönteistä ilmapiiriä. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista ja kiusaamiseen puututaan heti, kun sellaista havaitaan. Esiopetushenkilöstö yhteistyössä huoltajien kanssa tukee lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen kehittymistä. Tunne-, itsesääätely- ja vuorovaikutustaitojen ja niiden opettaminen ovat keskeisessä roolissa esiopetuksen opetussisällöissä. Lasten kanssa harjoitellaan tunnistamaan tunteita ja tilanteita sekä ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Kiusaamistilanteita varten on laadittu esiopetukselle ja varhaiskasvatukselle kiusaamisen ehkäisy ja toimintatavat kiusaamisessa –vihkonen. Esiopetuksessa havainnoidaan kaksi kertaa vuodessa lasten kaverisuhteita ja käsitystä kiusaamisesta sosiogrammin avulla. Hyvinvoinnin ja turvallisen arjen periaatteet kirjataan vuosittain esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmaan. Päiväkodeissa on käytössä turvallisuus- ja pelastussuunnitelma.

Esiopetuksen luonto- ja ympäristökulttuuri tukee liikunnallista elämäntapaa. Opetus tapahtuu viikoittain ulkona lähimetsissä ja siirtymät näihin opetusympäristöihin tehdään kävellen. Hyvät lähimetsän ja -ympäristön ladut ja jäät tukevat aktiivista talviurheilua. Myös kestävä elämäntapa on olennainen osa luonto- ja ympäristökulttuuria. Lasten kanssa harjoitellaan pitämään huolta ympäristöstä ja näkemään luonto arvokkaana eliöineen ja kasveineen.

Lukuvuosisuunnitelmassa tarkennetaan vuosittain työtapoja ja toiminnan painopisteitä.

3.2. Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Oppimisympäristöillä tarkoitetaan esiopetuksessa tiloja, paikkoja, välineitä, yhteisöjä ja käytäntöjä, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöt muodostavat pedagogisesti monitahoisia ja joustavia kokonaisuuksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin, luoviin ratkaisuihin ja asioiden monipuoliseen tarkasteluun lapsia motivoivia ja toiminnallisia työtapoja käyttäen.

Kehittämistä ohjaavat näissä perusteissa määritellyt arvoperusta, oppimiskäsitys sekä toimintakulttuurin kehittämiselle asetetut tavoitteet. Lisäksi otetaan huomioon lasten osaaminen, heidän kiinnostuksen kohteensa ja yksilölliset tarpeensa sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Oppimisympäristöjen⁶³ tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne tarjoavat myös mahdollisuuksia leikkiä ja työskennellä rauhassa ja kiireettömässä ilmapiirissä. Oppimisympäristöissä kiinnitetään huomiota ergonomiaan, ekologisuuteen, esteettisyyteen, esteettömyyteen ja sekä tilojen valaistukseen, sisäilman laatuun, siisteyteen ja viihtyisyyteen.

Oppimisympäristöjä kehitetään niin, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteisöllistä tiedon rakentumista. Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat luovat ilmapiiriltään turvallisen ja muita kunnioittavan oppimisympäristön. Monipuoliset oppimisympäristöt tukevat lasten aktiivisuutta, liikkumista, terveen itsetunnon ja sosiaalisten taitojen kehittymistä sekä oppimaan oppimisen

⁶³ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 4 §

taitoja, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.

Oppimisympäristöinä käytetään ulko- ja sisätiloja, lähiluontoa ja rakennettua ympäristöä. Esiopetuksessa käytetään ja sovelletaan myös tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lisäksi hyödynnetään eri yhteistyökumppaneiden, kuten kirjasto-, kulttuuri- ja liikuntatoimen tarjoamia mahdollisuuksia. Lasten omia leikkikaluja, tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja muita välineitä voidaan käyttää huoltajien kanssa sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt muodostavat lapsille kokonaisvaltaisen oppimaiseman ja kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

3.2 Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Petäjäveden esiopetuksen oppimisympäristöjen keskeiset painotukset on laadittu yhteistyössä henkilöstön ja huoltajien kanssa.

Oppimisympäristöissä Petäjävedellä painotetaan:

1. Turvallisuutta
2. Yhteisöllisyyttä
3. Yksilöllisyyttä
4. Monipuolisuutta
5. Osallisuutta ja luovuutta

Keväällä 2022 huoltajilta kysyttiin, mitä he pitivät tärkeänä lapsensa oppimisympäristössään. Huoltajille tärkeää on turvallisuus ja mahdollisuus rauhoittumiseen, metsä oppimisympäristönä ja monipuolinen toiminta sekä liikunnallisuus. Pienryhmätoiminta koettiin tärkeäksi.

Turvallisuus

Turvallisuus ulottuu kaikkialle: fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen ympäristöön. Toiminnan ja toimintatapojen tulee olla johdonmukaisia, säännöllisiä ja selkeitä. Esiopetuksen arjessa aikuisella on tärkeä rooli turvallisuudesta huolehtimisesta. Päiväkodeissa on käytössä turvallisuus- ja pelastussuunnitelmat. Niitä päivitetään sekä kerrataan henkilöstön kanssa vuosittain tai tarpeen mukaan useamminkin.

Petäjävedellä panostetaan turvalliseen ilmapiiriin ja ympäristöön, jossa lapsella on mahdollisuus kokeilla luovasti omia fyysisiä rajoja. Tilojen turvallisuus ja terveellisyys on huomioitu Petäjävedellä hyvin. Petäjäkallion päiväkotitoiminta valmistui vuonna 2014 ja Kintauden päiväkotitoiminta vuonna 2016. Tilat tarjoavat lapsille mahdollisuuden toteuttaa leikkejään ja toimintojaan sekä mahdollistavat kiireettömän ja rauhallisen työskentelyn. Tilojen esteettömyyteen kiinnitetään huomiota. Esteettömyyttä arvioidaan ja muokataan ryhmän tarpeiden mukaan toimintakauden alussa sekä aina tarvittaessa.

Pienryhmätoiminta on osa sosiaalista turvallisuutta ja auttaa ryhmäytymistä ja myönteisen ilmapiirin ylläpitämistä. Esiopetuksessa tavoitteena on, ettei kiusaamista esiinny. Kiusaamistilanteita varten on laadittu koko varhaiskasvatukselle kiusaamisen ehkäisy ja toimintatavat kiusaamisessa -vihkonen. Esiopetushenkilöstö tukee lapsiryhmän myönteisen ilmapiirin kehittymistä.

Yhteisöllisyys

Petäjävedellä panostetaan siihen, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus työ- ja oppimisrauhaan. Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota myönteisen ja tasa-arvoisen ilmapiiriin toteutumiseen. Lapsia ohjataan hyväksymään ja kunnioittamaan toisia. Aikuisen esimerkki ja malli ovat ohjauksessa keskeisiä ja tärkeitä.

Pienryhmätoiminta on esiopetusryhmissä olennainen työtapo. Pienryhmät ovat toiminnan ja tilanteen mukaan eri kokoisia, kiinteitä tai vaihtuvia. Oma kotiryhmä luo turvallisuutta lapsen arkeen.

Esiopetusikäiset toimivat päiväkodeissa toisinaan myös heitä nuorempien lasten kanssa ja osa päiväkodin toiminnasta on kaikille yhteistä. Erilaiset juhlat, teemat ja yhteiset lauluhetket kokoavat kaiken ikäiset lapset päiväkodin yhteisöksi.

Esiopetuksesta vastaava henkilöstö kokoontuu toimintakauden aikana keskustelemaan, arvioimaan ja suunnittelemaan toimintaa. Yhteisesti laadittua esiopetuksen vuosikelloa käytetään kaikissa esiopetusryhmissä.

Petäjävedellä esiopetuksessa nähdään tärkeänä yhteistyö eri tahojen kanssa. Yhteistyötä tehdään vuosittain päivitettävien yhteistyösuunnitelmien mukaisesti. Yhteistyö esimerkiksi esiopetuksen ja perusopetuksen välillä toteutetaan tutustumisilla ja vierailuilla tulevaan oppimisympäristöön. Vuorovaikutuksessa eri-ikäisten ihmisten kanssa lapsi oppii yhteistyötaitoja ja hyviä tapoja. Tämä mahdollistuu tekemällä yhteistyötä muun muassa kirjaston ja seurakunnan kanssa.

Yksilöllisyys

Petäjävedellä pidetään tärkeänä, että ympäristö kannustaa lasta olemaan oma itsensä. Lapsille annetaan myönteistä palautetta päivittäin ja heidät huomioidaan yksilöllisesti. Jokaiselle tarjotaan tukea kehitykseen ja oppimiseen tarpeen mukaan ja kaikilla on mahdollisuus osallistua ryhmätoimintaan. Huoltajien kanssa käydään keskusteluja ja luodaan tavoitteita oppimiselle. Lapsella on mahdollisuus olla mukana keskusteluissa.

Lapsia kannustetaan itseohjautuvuuteen. Lapsi tarvitsee kuitenkin myös aikuisen läsnäoloa ja se tuo turvaa yksittäiselle lapselle ja lapsiryhmälle.

Hyvä oppimisympäristö tarjoaa tilaisuuksia pohdintaan, tutkimiseen, kokeiluihin ja ongelmien ratkaisuun yksin ja yhdessä. Hyvässä oppimisympäristössä lapsen mielikuvitus rikastuu. Lapsella on mahdollisuus saada elämyksiä vuorovaikutuksessa vertaisten ja lähiympäristön kanssa.

Monipuolisuus

Petäjäveden kunnan esiopetuksen fyysiset ympäristöt ovat monipuolisia sekä Petäjäkallion päiväkodissa että Kintauden päiväkodissa. Luonto metsineen ja järvineen sekä rakennetut sisä- ja ulkoliikuntatilat ja kulttuurikohteet antavat mahdollisuuden monipuoliseen toimintaan, liikuntaan, ulkoiluun ja retkiin. Petäjäveden kunnan esiopetuksessa painotetaan luonto- ja ympäristötoimintaa.

Esiopetuksessa on käytössä tieto- ja viestintätekniisiä laitteita, kuten tabletteja ja älytauluja. Monipuoliset havainto- ja opetusvälineet, lelut, pelit ja työvälineet ovat lasten ulottuvilla. Lapset käyttävät vapaasti sekä tarvikkeita että työvälineitä oppien samalla huolehtimaan niistä.

Esiopetushenkilöstön osaamisella on tärkeä merkitys monipuolisten oppimisympäristöjen rakentamisessa ja lasten toiveiden huomioimisessa. Tärkein oppimisympäristöön vaikuttava asia on aikuisen tietoisuus lapsen taidoista, kehitystarpeista ja kiinnostuksen kohteista sekä esiopetuksen opetussuunnitelmaan liittyvistä tavoitteista ja sisällöistä. Aikuinen havainnoi, ohjaa ja tukee lapsen omaehtoista toimintaa oppimistavoitteiden suuntaisesti.

Osallisuus ja luovuus

Esiopetuksessa kaikella toiminnalla tulisi olla yhtymäkohta lapsen todellisuuteen, jotta toiminta olisi lapselle mielekästä. Merkityksellinen toimintaympäristö on sellainen, johon lapsi on vuorovaikutuksessa ja jonka kehittämiseen ja rakentamiseen hän osallistuu. Lapsilla on päivittäin monia mahdollisuuksia vaikuttaa omaan toimintaansa ja oppimiseensa sekä leikkikavereiden valintaan.

Lasten ja huoltajien toiveita ja palautetta esiopetustoiminnasta kartoitetaan säännöllisesti. Esiopetushenkilöstö havainnoi lapsia ja suunnittelee niiden pohjalta esiopetusryhmien toimintaa oppimisympäristöjä rikastuttaen. Petäjävedellä myös henkilöstö on eskarissa oppimassa uutta.

3.3. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteina on, että esiopetus, muu varhaiskasvatus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, muun varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteistyöllä opetussuunnitelmien laatimisessa, paikallisessa suunnittelussa ja kehittämisessä edistetään varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystieteiden henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä esiopetuksen opiskeluhoillon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetustyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetustyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan⁶⁴ toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on opetuksen järjestäjällä. Yhteistyön lähtökohtana on luottamuksen rakentaminen sekä osapuolten tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kielivälikästä. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvu- ja oppimisympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kehityksen ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetuksista ja opiskeluhoollasta esiopetuksen aikana sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista

varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kehitys- ja oppimisedellytyksiään. Siirtymävaiheiden käytäntöjen tulee olla suunnitelmallisia. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

Opetuksen järjestäjä luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevalla tavalla. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä opiskeluhuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä toimipaikasta toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrosta noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁶⁵. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeavasta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kehityksen ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

3.3 Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Lasta ja perhettä palvelevassa verkostoyhteistyössä ovat osallisina sosiaali- terveyspalvelut, sivistystoimi sekä perhekeskus ja seurakunta. Opiskeluhuollon palvelut kuuluvat esiopetusikäisille lapsille ja yhteistyö koulukuraattorin ja -psykologin kanssa on säännöllistä.

Monitoimijainen eli moniammatillinen työryhmä kokoontuu kunnassa säännöllisesti kehittämään ja laajentaen yhteistyötä eri ammattiryhmien kesken. Työryhmään kuuluvat edustajat varhaiskasvatuksesta, sosiaalityöstä, lasten neuvolasta sekä hyvinvointialueen psykologi, toiminta- ja puheterapeutti sekä lääkäri. Esiopetuksessa tehdäänkin tiivistä yhteistyötä näiden tahojen kanssa lapsen tuen järjestämisen asioissa.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Yhteistyön tavoitteena on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin, kehityksen ja oppimisen tukeminen. Avoin, luottamuksellinen ja tasa-arvoinen vuorovaikutus sekä keskinäinen kunnioitus vahvistaa lapsen hyvinvointia, viihtyvyyttä ja kokemusta turvallisesta ilmapiiristä. Esiopetuksen henkilöstö vastaa huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön toteutumisesta ja kehittämisestä. Ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta on huoltajilla.

Esiopetuksen henkilökunta keskustelee huoltajien kanssa lapsen oppimisesta, kehityksestä ja edistymisestä säännöllisesti koko esiopetusvuoden ajan. Yhteiset tapaamiset huoltajien kanssa ovat tärkeitä. Jokaiselle esiopetukseen osallistuvalla laaditaan yhdessä huoltajien ja lapsen kanssa esiopetuksen oppimissuunnitelma esiopetusvuoden syksyllä. Oppimissuunnitelmakeskustelussa käsitellään lapsen vahvuuksia, oppimisvalmiuksia ja oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä. Luvussa 5 on kuvattu tarkemmin oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea.

Lapsilla ja huoltajilla on mahdollisuus osallistua arviointikeskusteluun esiopetuksen kevätkaudella. Samalla huoltajat saavat päivitettyä tietoa lapsensa kehityksestä ja oppimisesta. Yhteistyössä

⁶⁵ Perusopetuslaki 40 § (642/2010) ja 41 §

huoltajien kanssa otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet sekä perheen kieli-, kulttuuri- ja vakaumuksellinen tausta. Tarkempi suunnitelma aiheeseen liittyen on kuvattu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa. Huoltajien mielipiteitä kartoitetaan säännöllisesti toteutettavalla asiakastytyväisyyskyselyllä, jonka avulla saadaan arvokasta tietoa ja löydetään mahdollisia kehittämisen kohteita huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Ennen esiopetuksen alkua lapsella on yhdessä huoltajien kanssa mahdollisuus tutustua esiopetuksen henkilöstöön ja toimintaympäristöön. Esiopetusvuoden aikana järjestetään yhteisöllistä toimintaa, esimerkiksi vanhempainilta huoltajille, yhteisiä teematapahtumia ja juhlia. Huoltajien kanssa keskustellaan kuulumisista päivittäin lapsen tuonti- ja hakutilanteessa. Myös eVakan, puhelinkeskustelujen ja viestien kautta henkilöstö on huoltajien kanssa yhteydessä. Huoltajien toivotaan ilmoittavan esiopetusryhmään lapsen hyvinvointiin liittyvistä asioista, kuten sairauksista, lääkityksistä tai perhetilanteiden muutoksista.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Laadukkaan opetuksen perustana on, että oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteet ja käytännöt tunnetaan. Kaiken esiopetuksessa tehtävän yhteistyön tavoitteena on parantaa opetuksen laatua ja edistää lapsen ja yhteisön hyvinvointia, sekä toteuttaa lapsen etua parhaalla mahdollisella tavalla.

Lapselle pyritään luomaan mahdollisimman sujuva siirtymä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta edelleen alkuopetukseen. Tavoitteena on, että siirtymät ryhmästä ja oppimisympäristöstä toiseen olisivat ennakoitua ja päätökset siirtymistä tehtäisiin lapsen yksilölliset tarpeet ja kehitystaso huomioiden.

Esiopetuksen henkilöstö toimii tiiviissä yhteistyössä varhaiskasvatushenkilöstön, tulevien esiopetusikäisten lasten ja huoltajien, päiväkodin johtajan, koulun johtajan, kuraattorin, sekä alku- ja erityisopettajien kanssa. Yhteistyönä järjestetään muun muassa tutustumispäiviä, vierailuja ja tiedonsiirtopalavereita. Toiminnan tavoitteena on oppia tuntemaan lapsia, huoltajia, ryhmien toimintatapoja sekä oppimisympäristöjä. Näin mahdollistetaan lapsille heidän tarpeensa huomioon ottava varhaiskasvatuksesta esi- ja alkuopetukseen johtava polku.

3.4. Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan

- *toimintakulttuurin kehittämisen paikalliset rakenteet ja vastuut*
- *toimintakulttuurin kehittämisen tavoitteet ja arvioinnin käytännöt*
- *esiopetuksessa käytettävät oppimisympäristöt sekä niiden arviointiin liittyvät käytännöt*
- *yhteistyön rakenteet, tavoitteet ja käytännöt esiopetuksen toteuttamisessa, huoltajien kanssa sekä siirtymävaiheissa*
- *yhteistyön arvioinnin käytännöt.*

Opetuksen järjestäjä huolehtii, että kukin esiopetuksen yksikkö tai toimipaikka voi täsmentää toimintakulttuuriinsa ja oppimisympäristöjen kehittämiseen liittyviä tavoitteita sekä yhteistyöhön liittyviä käytäntöjä lukuvuosisuunnitelmassa.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille asetetut tavoitteet.

4.1. Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kehitystä ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opettelun kohde - vähitellen kehittyvä taito, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Leikkiessään lapset oppivat ja hahmottavat maailmaa. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksessa. Kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Oppimisen ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittymisen tukemiseksi esiopetuksessa käytetään esimerkiksi erilaisia pelejä. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin, liikkumiseen ja muiden esiopetuksen sisältöjen opettamiseen soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Toimivat oppimisympäristöt tarjoavat tilaisuuksia eriyttää lasten työskentelyä. Onnistumisen kokemuksilla ja kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearvioinnin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

4.1 Monipuoliset työtavat

Petäjaveden esiopetuksessa toiminta perustuu leikinomaiseen ja lapsen kehitystasosta lähtevään työskentelyyn. Esiopetus tukee lapsen kokonaisvaltaista kasvua sekä valmiuksia uusien asioiden oppimiseen.

Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun yhdessä esiopetusryhmän henkilöstön kanssa. Suunnittelussa huomioidaan lapsen tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Lapsi arvioi myös toimintaa ja omaa oppimistaan.

Esiopetuksen alussa ryhmäytyminen on tärkeää. Sitä tuetaan esimerkiksi tutustumisleikkien, pelien ja yhteisten sääntöjen (ns. Hyvän mielen säännöt) laatimisen avulla. Myönteinen ilmapiiri sekä jokaisen lapsen vahvuuksien tunnistaminen ja tukeminen ovat keskeisiä tavoitteita. Tämä

mahdollistuu erityisesti pienryhmätoiminnan kautta. Avoimen ja myönteisen ilmapiirin ylläpitämistä edistetään tiiviissä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsen omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen sekä aktiivisuutta ja luovuutta tukevat työtavat ovat olennainen osa esiopetusta. Tavoitteena on, että lapsi käyttää kaikkia aistejaan ja mielikuvitustaan sekä kokee onnistumisen ja oivaltamisen iloa.

Lapsen käsitys itsestään oppijana kehittyy erityisesti esiopetusiässä. Lapsi oppii jatkuvasti tarkkailemalla ympäristöään ja siinä toimivia ihmisiä. Aikuisen tehtävänä on ohjata lasta kokeilemaan erilaisia työtapoja pienryhmissä, pareittain ja itsenäisesti. Yhdessä työskennellen lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia. Tällä tavoin lapsen ajattelun ja oppimisen taidot vahvistuvat ja hän oppii luottamaan omaan osaamiseensa.

Huoltajilta ja lapsilta saatu palaute toimii tärkeänä työvälineenä toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa.

Petäjävedellä esiopetuksen painopisteenä on luonto- ja ympäristötoiminta. Esiopetuksen ympäristökasvatussuunnitelma löytyy pedanetistä.

4.2. Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi⁶⁶ on kiinteä osa esiopetusta. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä⁶⁷ on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvu ympäristöistä, kehitymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Keskeisiä tiedonlähteitä ovat lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsesta esiopetusryhmän toiminnan suunnittelussa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista esiopetuksen oppimissuunnitelmaa.

Opettaja seuraa kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana⁶⁸. Seurannan kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja omat kokemukset ovat osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Kootun seurantatiedon ja siitä johdettujen arviointipäätelmien pohjalta opettaja suuntaa opetusta ja oppimisympäristöjä. Mahdollinen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki sisällytetään osaksi arviointia.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja oppimisesta. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta⁶⁹ lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan.

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁷⁰. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitivät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisten tehtävien

66 Perusopetuslaki 22 § ja Perusopetusasetus 14 §

67 Valtioneuvoston asetus (422/2012) 5 §

68 Perusopetuslaki 22 §

69 Perusopetusasetus 10 §

70 Perusopetuslaki 22 §

onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kehityksen ja oppimisen etenemisestä ovat opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä lapsen opetuksen kannalta välttämättömät tiedot. Tiedonsiirrosta tuen toteuttamista koskien määrätään luvussa 5. Opetuksen järjestäjä vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁷¹.

Opetushenkilöstön tavoitteellinen itsearviointi on esiopetuksen laadun ylläpitämisen ja kehittämisen ehto. Opettajat käyttävät lasten kehityksen ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomion toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa lukuvuoden päätteeksi esiopetuksen osallistumistodistus⁷². Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, opetuksen järjestäjän, koulun/päiväkodin ja lapsen nimi, lapsen henkilötunnus sekä todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 22.12.2014 hyväksymien esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

4.2 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arvioinnin avulla suunnitellaan ja kehitetään esiopetustoimintaa sekä tuetaan jokaisen lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Arviointiin osallistuvat lapsi itse, huoltajat ja esiopetuksen henkilöstö. Arviointi on esiopetuksen arjessa jatkuvaa havainnointia, dokumentointia sekä arviointipäätelmien tekemistä ja palautteen antamista. Petäjävedellä esiopetuksen vuosikello ohjaa henkilöstöä yksikkökohtaisissa arviointikäytänteissä ja niiden ajankohdissa. Vuosikello päivitetään aina uuden lukuvuoden alkaessa.

Ennen esiopetusvuoden alkua lasten hyvinvointia ja opetuksen järjestämistä koskeva tieto siirretään kevään aikana tulevaan esiopetusryhmään. Lapsen vahvuuksia ja kiinnostuksen kohteita kartoitetaan myös huoltajien kanssa keskustellen. Lukuvuoden alussa voidaan tarvittaessa käydä tutustumiskeskustelu lapsen ja huoltajan kanssa. Varsinainen lapsikohtainen esiopetuksen oppimissuunnitelma (leops) laaditaan myöhemmin syksyllä. Lapsen vahvuudet, tuen tarpeet sekä huoltajan toiveet ja odotukset ovat keskeisessä roolissa lukuvuoden suunnittelussa.

Esiopetuksen henkilöstö seuraa jokaisen lapsen kehitystä ja oppimista koko lukuvuoden ajan. Seuranta perustuu jatkuvaan havainnointiin ja monipuoliseen dokumentointiin. Henkilöstö havainnoi lapsen työskentelyä, käyttäytymistä ja oppimisen edistymistä.

Lapsen tekemät työt ja hänen omat kokemuksensa ovat olennainen osa dokumentointia ja arviointia. Myös huoltajan havainnot lapsen kehityksestä, oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat tärkeitä. Huoltajien kanssa käydään lapsikohtainen oppimissuunnitelmakeskustelu, jossa keskustellaan lapsen oppimisesta ja sovitaan yhteisistä toimintatavoista ja tavoitteista esiopetustoiminnalle. Lapsi voi osallistua keskusteluun mahdollisuuksiensa mukaan. Leopsia täydennetään tarvittaessa lukuvuoden aikana, ja se päivitetään kevään arviointikeskustelun yhteydessä.

Petäjäveden arviointikulttuurissa korostuu kannustava ja rohkaiseva ilmapiiri. Toimintatapa on lapsen osallisuutta edistävä, keskusteleva ja vuorovaikutteinen. Lapselle annetaan palautetta hänen vahvuuksistaan, onnistumisistaan ja kehittymistarpeistaan. Oikea-aikainen kehuminen ja kannustus vahvistavat lapsen myönteistä käsitystä itsestään oppijana. Lapsi harjoittelee

⁷¹ Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

⁷² Perusopetuslaki 22 §

itsearviointia yhdessä aikuisen kanssa, ja tavoitteena on, että hän oppii arvioimaan omaa toimintaansa ja oppimistaan.

Siirtymävaiheessa esiopetuksesta perusopetukseen pidetään keväällä tiedonsiirtopalaveri tulevien alkuopettajien kanssa. Lapset käyvät tutustumassa tulevan koulun tiloihin loppukevään aikana ja tekevät yhteistyötä alakoulun luokkien kanssa. Mahdollisuuksien mukaan tutustutaan myös tulevaan opettajaan ja kummioppilaisiin. Koulu järjestää kevään aikana huoltajille vanhempainillan.

4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

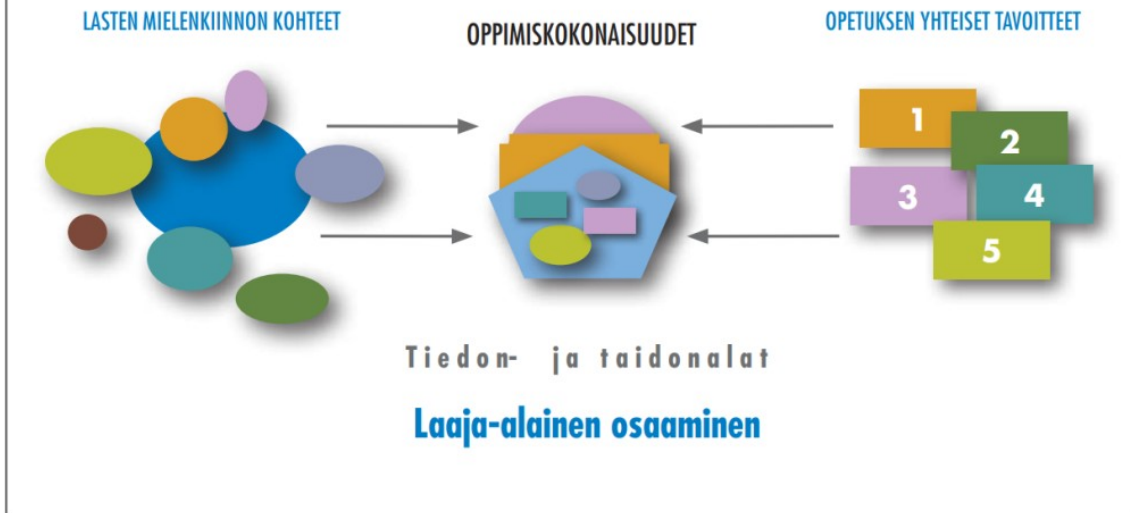
Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksien toteuttamisen lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet sekä tässä luvussa kuvatut opetukselle asetettavat yhteiset tavoitteet. Yhteiset tavoitteet perustuvat eri tiedon- ja taidonaloista nouseviin, esiopetuksen kannalta oleellisiin opetuksen tavoitteisiin sekä laaja-alaiselle osaamiselle asetettuihin tavoitteisiin. Yhteiset tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita.

Oppimiskokonaisuuksina toteutetun opetuksen tavoitteena on tukea lasten kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia sekä tarjota monipuolinen perusta heidän osaamisensa edistymiselle. Leikki ja muut lapsille ominaiset tavat oppia ja työskennellä ovat opetuksen ja toiminnan lähtökohtana. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetus ja oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän tarpeiden mukaisesti. Lapsille annetaan tukea ennakoivasti ja suunnitelmallisesti.

Tässä luvussa kuvatut opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi. Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia muodostettaessa.

MONIPUOLISET OPPIMISYMPÄRISTÖT JA TYÖTAVAT

Eheytetty opetus

Monipuoliset oppimisympäristöt ja työtavat esiopetuksessa

4.3 Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

4.3.1 Ilmaisun monet muodot

Esiopetuksen tehtävänä on rohkaista lapsia käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetuksen tavoitteena on, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä luovaan prosessiin kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan tuomaan esiin omia ideoitaan ja kokemuksiaan, joita työstetään yhdessä, jolloin yhteinen tekeminen näkyy myös oppimisympäristössä. Opetuksessa hyödynnetään erilaisia materiaaleja ja välineitä sekä eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa.

Petäjävedellä **taidekasvatuksessa** korostetaan muun muassa esteettisyyttä ja kestävää kehitystä. Esteettisessä kasvatuksessa on olennaista aistitoiminnan herkiminen, tunne-elämykset ja luova toiminta. Lapsi omaksuu tietoja ja taitoja kokonaisvaltaisesti. Taidekasvatuksessa käytetään kierrätys- ja luonnonmateriaalia kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Lapsia ohjataan välineiden ja materiaalien taloudelliseen käyttöön. Aihetta kuvataan tarkemmin ympäristökasvatussuunnitelmassa.

Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia **kuvan tekemisen** menetelmiä. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti. Kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun kehittymistä tuetaan tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Lasten on mahdollista toteuttaa kuvallista ilmaisua myös omaehtoisesti; välineet ja materiaalit ovat lasten saatavilla. Omien tuotosten lisäksi lasten kanssa havainnoidaan muun muassa luontoympäristön kohteita, erilaisia taideteoksia ja median tuottamia kuvia. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä ja symboleista monilukutaitoa kehittäen.

Käsitöissä on oleellista tutkiva, keksivä ja kokeileva lähestymistapa. Tärkeää on kunnioittaa lapsen omia tavoitteita ja omaa ilmaisutapaa sekä mielikuvitusta ilman pohdintaa osaamisesta, näköisyydestä tai esittävydestä. Monipuolisten kädentöiden avulla lapsi oppii käyttämään erilaisia välineitä, materiaaleja ja työtapoja; samalla lapsen hienomotoriset taidot kehittyvät. Lapsi oppii havainnoimaan ja arvostamaan työskentelyään, iloitsee itseilmaisusta ja uuden luomisesta.

Käsityö on taidekasvatuksen osa-alueena luovaan ongelmanratkaisuun perustuvaa toimintaa, jossa aineksena voi olla mikä tahansa käsityölliseen toimintaan liittyvä materiaali ja erilaiset työvälineet. Materiaalituntemuksen alkeita harjoitellaan pohtimalla materiaalin erilaisia ominaisuuksia, kuten kestävyys, kierrätettävyys ja tarkoituksenmukaisuus. Kuvallinen suunnitelma on usein kädentyön perustana. Käsitoissa hyödynnetään myös paikallisia sekä lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä.

Petäjävedellä painotetaan **musiikillisessa toiminnassa** musisoimisen ja ilmaisun iloa sekä yhdessä tekemistä. Tavoitteena on vahvistaa lapsen kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsi saa kokemuksia omista musiikillisista taidoistaan muun muassa laulun, tanssin, liikkeen ja soiton avulla. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin soittimiin ja eri musiikkityyleihin sekä musiikin ominaisuuksiin: perussyke, rytmi, tempo, dynamiikka (hiljainen-kova), rakenne ja melodiakulku.

Esiopetuksessa musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lähtökohtana musiikkikasvatuksessa on kuuloaistin herkistäminen ja kuuntelutaidon kehittäminen. Kuunteleminen edellyttää myös sitä, että osaamme kuunnella hiljaisuutta. Musiikki alkaa hiljaisuudesta. Esiopetusvuoden aikana lapset osallistuvat päiväkodin erilaisiin yhteisiin tapahtumiin, esimerkiksi lauluhetkiin ja juhliin, joissa musiikki on merkittävässä roolissa.

Leikki ja monipuolinen esiopetustoiminta rohkaisevat lasta **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun**. Lasten mielikuvituksesta ja heidän kokemusmaailmastaan esiin nousevia asioita hyödynnetään erilaisin ilmaisun keinoin (mm. draama, liikunta, sanataide). Lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä ja keholla voidaan leikkiä ja viestiä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta prosessista.

4.3.2 Kielten rikas maailma

Petäjäveden esiopetuksessa oppimisympäristöt järjestetään siten, että lapsen ulottuvilla on monipuolista lastenkirjallisuutta ja muuta kielellistä materiaalia sekä viestinnän välineitä. Aikuisen tehtävä on rohkaista lasta tutkimaan, lukemaan sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemastaan ja lukemastaan. Lapsia innostetaan myös tarinoiden tekemiseen.

Kielen rikas maailma sisältää muun muassa:

- puhuminen ja kuunteleminen, itsensä ilmaiseminen suullisesti, esimerkiksi kuulumisista kertominen, oman lelun esittely, roolileikki
- lukeminen ja kirjoittaminen, esimerkiksi saduttaminen, sanojen mallintaminen, oppimisympäristön sanallistaminen
- kielitietoisuus, lapsi tutkii ja havainnoi kieltä, esimerkiksi alkuäänteet, kirjainmerkkien harjoittelu, tietoisuus sanoista ja niiden merkityksistä, riimit ja rytmiharjoitukset
- kirjallisuus ja kulttuuriperinne, oman kulttuurisen identiteetin kehittyminen, esimerkiksi Petäjäveden kulttuuriympäristöön tutustuminen ja kirjastovierailut
- viestintä ja viestinnän välineiden käyttö, esimerkiksi sanomalehtien, tablettien, älytaulujen ja tietokoneiden hyödyntäminen oppimisessa
- eri kielten havainnointi, esimerkiksi vieraskieliset tervehdykset, laulut, lorut, erityisesti lapsiryhmässä ja lähiympäristössä puhutut kielet

Lapselle järjestetään mahdollisuuksia leikinomaiseen kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen sekä perinteisesti että tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen. Näin tuetaan lapsen lukutaidon kehittymistä. Lapselle kerrotaan tarinoita ja luetaan erilaisia tekstejä ja niistä keskustellaan yhdessä. Aikuisen mallintamisen ja erilaisten tehtävien avulla lapsi saa kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi. Sanojen merkityksiä pohditaan yhdessä ja sanoilla leikitellään. Lasta ohjataan havaitsemaan, että sanan voi jakaa pienempiin osiin, kuten tavuihin ja äänteisiin. Yhdessä keskustellen lapsen taidot kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa kehittyvät.

Lapsen hienomotoristen taitojen kehittymistä sekä tilan ja suunnan hahmottamista tuetaan erilaisten leikkien ja harjoitusten avulla. Lasta ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäimistöjen käyttöön.

4.3.3 Minä ja meidän yhteisömme

Tutustuminen lähiyhteisön historiaan, tapoihin ja katsomuksiin tukee lapsen kulttuurisen osaamisen ja ajattelun kehittymistä ja laaja-alaista osaamista. Lähiyhteisön menneisyyteen ja historiaan lapset tutustuvat esimerkiksi vieraillessaan Petäjäveden vanhassa kirkossa, joka on Unescon maailmanperintökohde. Juhlaperinteet sekä perinneleikit ja -laulut kuuluvat esiopetukseen kuin myös esimerkiksi vierailut Petäjäkodilla.

Lasten kanssa keskustellaan heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista sekä lasten oikeuksista. Näin herätellään lasten kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin. Lasten kanssa sekä tutustutaan mediaan että kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti. Mediatarjonnan sisältöä ja totuudenmukaisuutta pohditaan yhdessä.

Esiopetuksessa eettinen kasvatus kulkee mukana kaikessa arjen toiminnassa. Suunnitelmallisella toiminnalla pyritään tukemaan lapsen eettisen ajattelun kehittymistä. Lasta autetaan tutustumaan itseensä ja tunnistamaan tunteensa erilaisten tunne- ja turvataitomateriaalien avulla, jotta lapsen minäkuva ja itsetunto kehittyisivät terveellä tavalla. Näin lapsi oppii antamaan arvon myös muille ihmisille sekä elinympäristölleen.

On tärkeää tarttua niihin tilanteisiin, joissa lapsi tuntee kokeneensa epäoikeudenmukaisuutta. Kuuntelemalla ja keskustelemalla autetaan lasta selviytymään tilanteesta. Tärkeätä on, että lapsi kokee olonsa turvalliseksi. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, erilaisia tunteita, sukupuoleen liittyviä oletuksia sekä ohjataan heitä toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti. Luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja kertomukset.

Esiopetuksessa korostetaan myönteistä ilmapiiriä ja ihmisten välisen erilaisuuden ja yksilöllisyyden arvostamista. Katsomuskasvatus on ihmisten kohtaamista, jolloin tilanteita ja asioita eletään yhdessä keskustellen ja käyttämällä eläytymisen mahdollistavia menetelmiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa. Lasten ja heidän perheidensä vakaumusta kunnioittaen tutustutaan lapsiryhmässä läsnä oleviin uskontoihin ja katsomuksiin, myös uskonnottomuuteen. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten erilaisia katsomuksellisia perinteitä. Esiopetus tekee yhteistyötä Petäjäveden seurakunnan kanssa erilaisten tapahtumien merkeissä.

4.3.4 Tutkin ja toimin ympäristössäni

Matemaattiset taidot – lukukäsitteet ja laskeminen, geometria, tilan ja tason hahmottaminen – tulevat esille useissa arjen tilanteissa. Aikuisen mallin mukaisesti lapsi alkaa vähitellen itsekin havainnoida ympäröivää maailmaa myös matemaattisilla käsitteillä ja samalla lapsen omat matemaattiset taidot karttuvat.

Lapsen ajattelun kannalta on tärkeää ymmärtää syy-seuraussuhteita sekä oppia tekemään johtopäätöksiä. Arkipäivän tilanteet luovat lapselle matemaattisia kokemuksia ja lapsen luontainen kiinnostus matematiikkaan herää varhain. Lapsen havaintokyky ja muisti sekä runsaat matemaattiset kokemukset edesauttavat käsitteenmuodostusta ja ongelmanratkaisukykyyn kehittymistä. Kehittyvä taito nimetä asioita sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä edistää lapsen monilukutaitoa.

Petäjävedellä panostetaan paljon erilaisiin matemaattisiin materiaaleihin. Matemaattisiin käsitteisiin on mahdollisuus tutustua monin eri aistein ja tavoin muun muassa tunnustellen, kuunnellen, katsellen, pelaten, rakentaen ja leikkien. Aikuisen tehtävänä on järjestää matemaattisesti houkutteleva oppimisympäristö ja sellaisia oppimistilanteita, jotka innostavat matemaattisiin tehtäviin (esimerkiksi kauppa- ja rakenteluleikit). Toiminta suunnitellaan siten, että siinä on paljon mahdollisuuksia luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia.

Lukumäärien havainnoiminen, niiden liittäminen numeromerkkeihin, lukumäärien vertailu ja lukujonotaidot ovat asioita, joihin erityisesti kiinnitetään huomiota. Lapsia kannustetaan tutkimaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan sijainti- ja suhdekäsitteitä. Geometrisen ajattelun

vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia askarteluun ja muovailuun. Aikuisen avulla lapset tutustuvat oppimisympäristöissä oleviin perusmuotoihin (ympyrä, neliö ja kolmio). Aikaan liittyviä käsitteitä harjoitellaan ja aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla ja opettelemalla kellonaikoja. Mittaamista kokeillaan sekä omalla keholla että eri välineillä.

Ympäristökasvatus ja luonnontieto auttavat lasta ymmärtämään ympäristöään, tukevat ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kehittymistä sekä vahvistavat elämyksellistä, kokemuksellista ja emotionaalista suhdetta luontoon ja muuhun ympäristöön. Petäjäveden painopistealueena on luonto- ja ympäristökasvatus. Esiopetusyksiköt sijaitsevat lähellä luontoa, jolloin tutkiminen, liikkuminen ja leikkiminen luonnossa ovat luonteva osa arkea. Opetuksessa hyödynnetään lasten luontotutunemusta ja haetaan yhdessä tietoa lapsia kiinnostavista asioista. Luonnonsuojeluun tutustumalla luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle.

Lapset tutustuvat **teknologiaan** keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse, erilaisia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia rohkaistaan kertomaan keksinnöistään ja rakennelmistaan, sekä tekemistään ratkaisuista. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristön välineiden lisäksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita. Opetuksessa tuodaan myös esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaama.

Lasten kanssa tutustutaan esimerkiksi siihen, miten lelut saadaan liikkumaan, pariston tai jousen energialla. Tietotekniset laitteet toimivat, kun ne on joko ladattu sähkövirralla tai ne on kytketty sähköverkkoon. Magneettien toimintaan tutustutaan arvioimalla ja kokeilemalla mihin ne jäävät kiinni. Lasten kanssa voidaan purkaa osiin laitteita, jotka eivät enää toimi ja tutkia laitteen sisältämiä osia.

4.3.5 Kasvan, liikun ja kehityn

Lapsella on oikeus **turvalliseen** elämään sekä arvostavaan ja tasa-arvoiseen kohteluun. Petäjäveden kunnan esiopetuksen tasa-arvo- ja yhdevertaisuussuunnitelma on ollut käytössä syksystä 2021 lähtien. Toiminnan lähtökohtana on lasten ja henkilöstön fyysisen ja psyykkisen turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Oppimisympäristön turvallisuutta edistetään osana kaikkea toimintaa.

Lasten kanssa havainnoidaan ja käsitellään arjen toimintaympäristöihin ja oppimisympäristöihin liittyviä vaaratilanteita. Tunne- ja turvataitoja harjoitellaan monipuolisesti, ja yhdessä pohditaan esimerkiksi toimintaa uhkaavissa tilanteissa. Vuosittain järjestetään poistumisharjoitukset. Tavoitteena on vahvistaa lasten turvallisuuden tunnetta olemalla läsnä, opettamalla avun pyytämistä ja hankkimista sekä harjoittelemalla turvallista toimintaa erilaisissa tilanteissa.

Petäjävedellä on käytössä varhaiskasvatuksen kiusaamisen ehkäisy ja toimintatavat kiusaamistilanteessa- suunnitelma, johon tutustutaan yhdessä lasten ja huoltajien kanssa. Lapsia rohkaistaan kertomaan huolistaan ja kiusaamiskokemuksistaan aikuiselle. Tavoitteena on, että lapsen kokemat epäoikeudenmukaisuudet käsitellään viipymättä asianosaisten kanssa ja niistä tiedotetaan myös huoltajia.

Esiopetusikäinen lapsi ei vielä ilman aikuisen ohjausta hahmota liikenteen kokonaisuutta tai tunnista kaikkia liikenteen vaaroja. Luonto- ja ympäristöpainotteisessa esiopetuksessa liikutaan paljon päiväkodin ulkopuolella, myös liikenteessä, joten liikennekäyttäytymisen perustaitojen opettaminen on tärkeää. Aikuisen oma esimerkki vaikuttaa merkittävästi lasten asenteiden ja käyttäytymismallien omaksumiseen. Yhteistyö huoltajien kanssa tukee yhteisten toimintatapojen ja sääntöjen muodostumista.

Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa turvallisesti aikuisen ohjauksessa. Tvt-ympäristön tulee olla lapsen ikä- ja kehitystasolle sopiva.

Lapsen **terveyttä ja hyvinvointia** edistetään päivittäisellä liikunnalla, terveellisellä ravinnolla, riittävällä levolla, hyvällä hygienialla sekä tarkoituksenmukaisella pukeutumisella. Lasten kanssa keskustellaan omista mahdollisuuksista vaikuttaa fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin, ja näitä taitoja harjoitellaan sekä arjen tilanteissa että tunne- ja turvataitomateriaalien avulla.

Esiopetuksessa yhtenä tavoitteena on edistää **liikunnallista elämäntapaa** ja vahvistaa liikuntaa elämäntaitona. Liikunnallisen elämäntavan edistäminen on osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen myötä vahvistetaan lapsen liikkumista sekä tuetaan kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tärkeää on tarjota lapselle erilaisia liikkumisen tapoja sekä vahvistaa liikkumiseen liittyviä myönteisiä kokemuksia ja liikunnan iloa.

Liikunnallisen elämäntavan edistäminen huomioidaan esiopetuksen pedagogiikassa. Toiminnan suunnittelussa huomioidaan jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet ja edellytykset. Esiopetuksessa on säännöllisesti monipuolisesti ohjattua liikuntaa sekä sisällä että ulkona. Ohjattujen liikuntahetkien lisäksi mahdollistetaan liikkuminen ja toiminnallisuus myös siirtymissä, leikin yhteydessä sekä muissa ohjaustilanteissa. Esiopetuksessa oppimisympäristöä arvioidaan ja mahdollisuuksien mukaan muokataan siten, että se tukee lasten liikkumista monipuolisesti sekä turvallisesti.

Petäjävedellä luonto- ja ympäristöpainotteisuus esiopetuksessa näkyy metsän ja luonnon monipuolisena sekä säännöllisenä hyödyntämisenä. Rakentamaton ympäristö tarjoaa lapsille monipuolisia maasto- ja korkeuseroja sekä luonnonmateriaaleja, jotka haastavat ja kehittävät lasten liikkumistaitoja sekä kokonaisvaltaista hyvinvointia.

Päivittäinen ulkoilu on keskeisessä roolissa terveellisen ja liikunnallisen elämäntavan toteuttamisessa. Petäjävedellä esiopetuksessa ulkoillaan päivittäin kaikkina vuodenaikoina ja kaikissa säätiloissa lukuun ottamatta poikkeustilanteita, kuten myrskyjä tai erityisen kovia pakkasia.

Liikunnallisen elämäntavan kehittymistä tuetaan yhteistyöllä huoltajien kanssa. Huoltajien kanssa keskustellaan lapsen hyvinvoinnista ja kannustetaan lapsia sekä perheitä löytämään arkeen sopivia tapoja liikkua yhdessä.

Petäjävedellä varhaiskasvatuksessa on käytössä liikunnan vuosikello, jota käytetään soveltuvin osin myös esiopetuksessa.

Esiopetukseen osallistuvalla tarjotaan jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen, maksuton ateria. Ruokailun järjestämisessä ja ohjauksessa otetaan huomioon **ruokailun terveydellinen ja sosiaalinen merkitys** sekä ruokailutauon virkistystehtävä. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi tutustutaan myös muihin esiopetusryhmässä olevien lasten perheiden ruoka- ja tapakulttuureihin.

Petäjävedellä lapset ruokailevat ruokasaleissa, joissa he harjoittelevat ottamaan ruokansa itse linjastosta ja huolehtimaan astioiden palautuksesta. Esiopetushenkilöstö ohjaa ja valvoo ruokailua sekä toimii esimerkkinä ruokailemalla itse lasten kanssa.

Lasten kanssa pohditaan kohtuullisen **kuluttamisen** merkitystä ja kestävästä kehitystä esiopetukseen laaditun ympäristökasvatussuunnitelman mukaisesti. Esiopetuksen tasa-arvokasvatuksen pohjalta mietitään myös lapsiin kohdistuvaa mainontaa.

4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Kaikkien lasten esiopetuksessa noudatetaan samoja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia esiopetuksen yleisiä kasvatus- ja oppimistavoitteita. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan esiopetuksessa huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Erityisenä tavoitteena on tukea kaksi- ja monikielisten lasten eri kielten taitoa.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁷³. Huoltajille tarkoitettu

⁷³ Perusopetuslaki 10 §

tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielillä.

Erilaiset kieli- ja kulttuuritaustat esiopetuksessa

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Opetuksessa voidaan hyödyntää lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena.

Silloin kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan. Lisäksi tuetaan kaksikielisyyttä yhteistyössä lasten perheiden kanssa. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuvarantoa sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai sekaryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua viittomakieltä. Tavoitteena on myös vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa sekä rohkaista käyttämään viittomakieltä ja lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä.

Esiopetuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisenä ja kielitietoisena opetuksena kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Lasten oman äidinkielen/äidinkielten opetusta tarjotaan mahdollisuuksien mukaan. Mikäli kunta järjestää valmistavaa⁷⁴ opetusta, voivat maahanmuuttajataustaiset lapset osallistua siihen. Jos lapsi pystyy seuraamaan esiopetusta, voi hän siirtyä esiopetukseen jo ennen valmistavan opetuksen päättymistä.

Kaksikielinen esiopetus

Kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta tarjoamalla tavanomaista esiopetusta monipuolisempaa kielikasvatusta. Opetuksessa luodaan motivoivia kielenoppimistilanteita, joilla rakennetaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä kehittää lasten kielitietoisuutta. Lasten kaksi- tai monikielistä kieli-identiteettiä tuetaan ja heille tarjotaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua kieliä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Myös monenlaiset kulttuurit, joita tuodaan tietoisesti esiin ja keskusteltavaksi, kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä opetuksessa.

Suppeamman kaksikielisen esiopetuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieltä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksikielisessä ympäristössä ja oppia opetuskielen lisäksi myös muulla kielellä.

Kaksikielistä opetusta voidaan toteuttaa usealla tavalla. Yhteistä toteutustavoille on se, että kielet eivät ole pelkästään opetuksen ja oppimisen kohteena, vaan niitä käytetään oppimiskokonaisuuksien opetuksessa ja esiopetuksen arjen toiminnassa.

Laajamittainen kaksikielinen esiopetus

74 Perusopetuslaki 5 § (1707/2009) ja Perusopetusasetus 3 § (309/2021)

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy esiopetuksessa

Ruotsinkielistä kielikylpyä voidaan järjestää suomenkielisessä esiopetuksessa ja suomenkielistä kielikylpyä ruotsinkielisessä esiopetuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä esiopetuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylpyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylpy on ohjelma, joka alkaa esiopetuksesta ja kestää perusopetuksen loppuun. Esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen kieli tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Esiopetus toteutetaan pääosin kielikylpykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Kielikylpyopettaja käyttää johdonmukaisesti ainoastaan kielikylpykieltä. Lapsia kannustetaan kielikylpykielen monipuoliseen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Lapsia kannustetaan opetuskielisen kulttuurin lisäksi myös toisen kotimaisen kielen mukaiseen tai saamelaiseen kulttuuriin tutustumiseen. Kotimaisten kielten kielikyllyn tavoitteena on antaa lapsille valmiudet jatkaa opiskelua sekä opetuskielellä että toisella kotimaisella kielellä tai saamen kielellä. Esiopetuksen ja tulevan kielikylpykoulun välisessä yhteistyössä varmistetaan, että koulussa on käytettävissä riittävästi tietoa kouluun siirtyvien lasten kielenkehityksen vaiheesta.

Muu laajamittainen kaksikielinen esiopetus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä esiopetuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat oppimiselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan opetuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Pääsääntöisesti nämä lapset ohjataan valmistavaan opetukseen, jos sellaista on saatavilla.

Kaksikielisessä esiopetuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta esiopetuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen opettajan mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin opettaja käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsia kannustetaan monipuoliseen kielenkäyttöön. Myös opetuskieliin liittyviä kulttuureita tuodaan lasten ulottuville. Tavoitteena on valmius jatkaa opiskelua molemmilla kielillä. Tavoite asettaa vaatimuksia oppimisympäristöille ja edellyttää yhteistyötä esiopetuksen ja perusopetuksen järjestäjän välillä lasten siirtyessä perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen esiopetus

Kielirikasteinen esiopetus

Kielirikasteisella esiopetuksella tarkoitetaan esiopetusta, jossa alle 25 % toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin perusopetuslaissa säädetyllä opetuskielellä. Kielirikasteinen esiopetus antaa luontevia mahdollisuuksia tuoda monikielisyyttä ja kulttuurien kohtaamisia esiin esiopetuksen arjessa ja toimintakulttuurissa. Tavoitteena on, että lapset olisivat sekä kielen oppijoita että käyttäjiä. Tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen perusopetukseen.

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Kielitietoisten toimintatapojen kehittämiseen, vieras- ja monikielisten lasten kielenkehityksen arviointiin ja tukeen on käytettävissä [Kielipeda_tyovaline.pdf](#).

4.5. Paikallisesti päätettävät asiat

Monipuoliset työtavat

Paikallisessa opetussuunnitelmassa kuvataan,

- millaisia työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavia periaatteita paikallisesti käytetään
- miten henkilöstön itsearviointia sekä huoltajilta ja lapsilta saatua palautetta käytetään työtapojen kehittämisessä.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Paikallisessa opetussuunnitelmassa tarkennetaan perusteissa kuvattuja esiopetuksen arvioinnin periaatteita ja käytäntöjä. Lisäksi paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan,

- miten arviointia koskevan tiedon siirron käytännöt toteutetaan lapsen siirtyessä perusopetukseen tai lapsen vaihtaessa esiopetuspaikkaa*
- miten henkilöstön itsearviointiin perustuvia tietoja sekä lapsilta ja huoltajilta saatua palautetta käytetään esiopetuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä*
- millaista osallistumistodistusta käytetään.*

Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Paikalliseen opetussuunnitelmaan liitetään esiopetuksen yhteiset tavoitteet, jotta esiopetuksen yhtenäisyys voi toteutua. Lisäksi opetussuunnitelmassa kuvataan, miten lasten mielenkiinnon kohteet otetaan huomioon oppimiskokonaisuuksien toteuttamisessa. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa yhteisten tavoitteiden kuvauksia.

Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Paikallisessa opetussuunnitelmassa otetaan huomioon, että lasten kieli- ja kulttuuritaustat vaihtelevat. Opetussuunnitelmassa kuvataan eri kieli- ja kulttuuriryhmien opetusta sekä kaksikielistä opetusta niiltä osin kuin paikallinen esiopetuksen järjestäminen edellyttää.

Opetuksen järjestäjä antaa ohjeet, miten mahdollisiin yksikkö- tai toimipaikkakohtaisiin esiopetuksen opetussuunnitelmiin kirjataan tarvittavat täsmennykset, jotta kansallisesti ja paikallisesti asetetut tavoitteet voivat toteutua.

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt⁷⁵ osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- tai yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain⁷⁶ mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi⁷⁷. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevista asioista. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen⁷⁸ tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.

⁷⁵ Perusopetuslaki 20 b § (1090/2024)

⁷⁶ Perusopetuslaki 4 a luku

⁷⁷ Perusopetuslaki 20 a §

⁷⁸ Perusopetuslaki 20 a §

Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa⁷⁹. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸⁰ ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin⁸¹, jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhoillon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhoillon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoiltoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoiltona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhoilolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhoiltona opiskeluhoitopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa⁸². Opiskeluhoillosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

5.1.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Petäjävedellä esiopetuksen toiminnan lähtökohtana on inklusiivinen pedagogiikka, joka tarkoittaa inklusioon kuuluvien arvojen toteuttamista käytännössä. Inklusion näkökulmasta lapsen tarvitsema tuki toteutetaan lapsen esiopetuspaikassa. Inklusiivisen pedagogiikan avulla esiopetuksessa edistetään osallisuutta, yhteisöllisyyttä, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Moninaisuutta arvostetaan ja uskotaan kaikkien lasten mahdollisuuteen oppia. Esiopetusryhmien kasvatuskäytäntöjä kehittämällä ja muuttamalla sekä oppimisympäristöjä

⁷⁹ HE 114/2024 vp: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi, s. 77–78

⁸⁰ Perusopetuslaki 20 b §

⁸¹ Perusopetuslaki 20 a §

⁸² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

muokkaamalla tuetaan jokaisen lapsen osallistumista, mahdollistetaan onnistumisen kokemuksia ja saadaan kokemuksia yhdessä tekemisestä sekä mahdollistetaan esteettömyys oppimiseen ja osallisuuteen kaikille lapsille.

Petäjaveden esiopetuksessa jokaiselle lapselle laaditaan lapsikohtainen esiopetuksen oppimissuunnitelma. Suunnitelman pohjana on lapsen vahvuudet ja ne kirjataan oppimissuunnitelmaan yhdessä huoltajien kanssa. Esiopetuksen vahvuusperustainen pedagogiikka vahvistaa myönteistä toimintaympäristöä, jossa lapsen käyttäytymistä, oppimista ja osallistumista ohjataan, tuetaan, kannustetaan ja vahvistetaan positiivisella palautteella.

Lapsen esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen pohjana on vahva nivelvaiheen yhteistyö varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Esiopetusvuoden alussa kartoitetaan lasten kehityksen ja oppimisen tarpeet alkukartoituksilla. Petäjaveden kunnassa otetaan käyttöön Tukivastemalli, jonka avulla suunnitellaan ja arvioidaan tuen vaikuttavuutta ryhmä- ja yksilötasolla. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tuen järjestämisen arviointiin yhdessä esiopetuksen henkilöstön kanssa.

Inklusion onnistuminen käytännössä edellyttää tietoista ja arvokeskusteluja mahdollistavaa johtamista, jotta kaikilla kasvattajilla on yhteinen ymmärrys inklusioon liittyvistä käsitteistä ja arvoista. Petäjaveden kunnassa päiväkodin johtaja vastaa inklusiivisen pedagogiikan toteutumisesta esiopetuksessa mahdollistamalla lisäkoulutusta kasvattajille. Päiväkodin johtaja vastaa esiopetustiimien muodostamisesta, resurssien ennakkoivasta suunnittelusta ja rakenteista. Esiopetustiimien muodostamisessa oppimisen ja osallisuuden edellytysten toteutumisessa on tärkeää huomioida kasvattajien vahvuudet ja osaaminen. Päiväkodin johtaja vastaa tarkoituksenmukaisista materiaaleista ja välineistä esiopetuksessa oppimisen ja osallisuuden tuen mahdollistamiseksi. Lisäksi hän tekee oppimista ja tukea koskevat hallintopäätökset ja on tarvittaessa mukana palavereissa.

Päiväkodinjohtaja vastaa lukuvuosisuunnitelman laatimisesta. Lukuvuosisuunnitelma laaditaan moniammatillisesti yhdessä esiopetuksen opettajien, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä päiväkodin johtajan kanssa. Lukuvuosisuunnitelmaa arvioidaan moniammatillisesti vähintään kaksi kertaa vuodessa.

Petäjävedellä esiopetukseen ja esiopetusta täydentävään varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen suunniteltu ryhmä- ja lapsikohtainen tuki toteutuu joustavasti ja saumattomasti kokopäiväpedagogiikkaa toteuttamalla. Lapselle esiopetuksessa ja esiopetusta täydentävässä varhaiskasvatuksessa annettava tuki kirjataan lapsen esiopetuksen oppimis- ja varhaiskasvatussuunnitelmaan.

5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä⁸³. Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve

83 Varhaiskasvatuslaki 41 § ja Perusopetuslaki 41 §

voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatustalvuuja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

5.1.2 Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Petäjävedellä tehdään vahvaa nivelvaiheyhteistyötä sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, että esiopetuksesta kouluun. Tiedonsiirrosta vastaa tiedon siirtäjä. Kouluun siirtymiseen valmistautuminen aloitetaan yhteisellä tapaamisella koulun rehtorin, erityisopettajien ja kuraattorin kanssa joului- tai tammikuussa. Seuraavassa vaiheessa koulukuraattori yhdessä koulun erityisopettajien sekä mahdollisesti tulevien luokanopettajien kanssa käyvät tutustumassa esiopetusryhmään. Esioppilaat käyvät kevään aikana vierailemassa koululla ja tutustumassa tulevaan uuteen oppimisympäristöön. Lisäksi virallinen kouluun tutustumispäivä on toukokuussa. Lapsikohtaiset tiedonsiirtopalaverit järjestetään yhdessä huoltajien kanssa tarpeen mukaan. Lapsi- ja ryhmäkohtaisesta tiedonsiirrosta vastaa esiopetusryhmän opettaja yhdessä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa⁸⁴. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸⁵. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka- ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

84 Perusopetuslaki 20 b §

85 Perusopetuslaki 20 b §

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa⁸⁶. Ne ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaiisiin tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa⁸⁷. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopetuksen⁸⁸ tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmissä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspöissaoloista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

⁸⁶ Perusopetuslaki 20 b §

⁸⁷ HE 114/2024 vp, s. 57–58

⁸⁸ Perusopetuslaki 20 b §

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen⁸⁹ tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien sekä suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen näkökulmat.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä⁹⁰ tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskeissa asioissa. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

5.2 Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Petäjäveden kunnan esiopetuksessa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat koko toimintakulttuurin pohja. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, ryhmäkohtaisella tuella ja lapsikohtaisilla tukitoimilla mahdollistetaan jokaisen lapsen osallistuminen, oppiminen ja toimiminen osana ryhmää. Nämä mahdollistetaan riittävällä resurssoinnilla ja lukuvuosisuunnitelman ennakoivalla suunnittelulla. Oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä ovat pedagogiset järjestelyt ja rakenteelliset järjestelyt. Nämä tukevat ja mahdollistavat lapsen osallisuuden ryhmässä. Oppimisen edellytyksiä ja ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnittelee Petäjävedellä ennakoivasti jo keväällä ennen uuden esiopetusvuoden alkua, kun ilmoittautuminen esiopetukseen on päättynyt ja tiedonsiirtopalaveri varhaiskasvatuksesta esiopetukseen on pidetty. Suunnittelu tapahtuu moniammatillisesti tiedossa olevien ryhmän tarpeiden mukaan koko esiopetusryhmälle lukuvuoden alussa. Oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä arvioidaan ja muokataan toimintakauden aikana.

Rakenteellisia järjestelyjä ovat esim. tilojen esteettömyys, ryhmän henkilöstön mitoitus, avustava henkilöstö, lapsiryhmän mahdollinen pienentäminen ja henkilöstön osaamisen vahvistaminen. Ryhmätiloja muokataan lasten ja lapsiryhmän tarpeiden mukaan osallisuutta tukeväksi esteettömyys huomioiden. Pedagogisia järjestelyjä ovat mm. pienryhmätoiminta, selkeä ennakoitava päivärytmi, sensitiivinen vuorovaikutus, kommunikaatiota tukevat ja korvaavat menetelmät ja toimintojen eriyttäminen. Toimipaikka- ja lukuvuosisuunnitelma, pedagoginen työkalupakki, esiopetuksen vuosikello ja tuen vuosikello toimii opettajan työvälineenä pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Pedagogisista järjestelyistä vastaa pääsääntöisesti ryhmän opettaja/t. Päiväkodin pedagogista osaamista vahvistetaan ja jaetaan varhaiskasvatuksen johtoryhmässä, talokokouksissa ja pedatiimeissa,

89 Perusopetuslaki 20 b §

90 Perusopetuslaki 20 b §

joissa ovat mukana päiväkodinjohtaja, kasvatushenkilöstöä ja tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Lisäksi Petäjävedellä järjestetään vuosittain erillisiä koulutuksia vaihtuvista aiheista. Riittävistä rakenteellisista järjestelyistä vastaa päiväkodin johtaja.

On tärkeää tunnistaa tuen tarve varhain ja aloittaa riittävät tukitoimet mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Havainnon lapsen tuen tarpeesta voi tulla esim. ryhmän kasvatushenkilöstöltä, erityisopettajalta tai huoltajalta. Tarpeeseen pyritään vastaamaan välittömästi sopivalla saatavilla olevalla tuen keinolla. Tuen tarpeen havaitsemisesta on vastuussa jokainen lasta ohjaava aikuinen. Havainto tuen tarpeesta kerrotaan esiopetuksen opettajalle.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja Petäjävedellä ovat esiopetusryhmän opettajan antama yleinen tukiopetus ja opetuskielen tukiopetus sekä erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Yleinen tukiopetus on ennaltaehkäisevää, suunnitelmallista ja sen tarkoituksena on edistää lapsen oppimista ja hyvinvointia. Tukiopetusta voi antaa toiminnan ja opetuksen yhteydessä tai erillisissä hetkissä. Tukiopetus voi olla luonteeltaan ennakoivaa tai kertaavaa opetusta. Tukiopetus voi olla mm. monikanavaisuuden ja toiminnallisuuden hyödyntämistä, toiminnan eriyttämistä lapsen taitotason mukaan sekä oppimateriaalien ja tehtävien muokkaamista yksilöllisiin tarpeisiin. Opetuskielen tukiopetus suunnataan niille, joiden suomen kielen taito on kehittymässä. Opetuskielen tukiopetus voi olla kielenkehitystä vahvistavia ja opetuskielen taitoa tukevia hetkiä esim. ymmärtämisen, sanavaraston ja lausepuheen kehittymisen tukemista tai vuorovaikutuksen tukemista kuvatuella. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa toiminnan ja opetuksen yhteydessä tai erillisissä hetkissä.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan muun opetuksen yhteydessä tapahtuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama opetus on osa esiopetuksen toimintaa ja opetusta. Se kohdentuu koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa samanaikaisesti yhteisopettajuudella. Tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajan antama opetus voi kohdentua myös pienryhmälle joustavin järjestelyin. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota esiopetusryhmän henkilöstölle sovitusti. Konsultaatio voi olla esimerkiksi erityispedagogisen osaamisen ja materiaalien jakamista. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja mallintaa ja perehdyttää ryhmän kasvattajia erilaisten menetelmien ja materiaalien käytössä.

Ryhmän opettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan yhteistyö ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteutuksessa ja arvioinnissa on tärkeää. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimii säännöllisesti esiopetusryhmissä. Toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä esiopetusryhmien henkilöstön kanssa. On tärkeää huolehtia siitä, että varhaiskasvatuksen erityisopettajalla ja esiopetusryhmän opettajalla on yhteistä suunnittelu-aikaa. Erityisopettaja osallistuu säännöllisesti esiopetuksen tiimipalaveriin, joissa suunnitellaan ja arvioidaan esiopetustoimintaa. Erityisopettaja tukee opettajaa ryhmäkohtaisten tukimuotojen suunnittelussa ja toteutuksessa sekä huolehtii, että lapsikohtaiset tuen tarpeet tulevat huomioiduiksi.

5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia⁹¹ viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen

⁹¹ Perusopetuslaki 20 c § (1090/2024)

toimipaikassa⁹². Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa⁹³.

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai -vuoden pituinen jakso.

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkittamis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkittamispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkittamispalveluita. Oikeus tulkittamispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkittamispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen⁹⁴ tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä⁹⁵, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset

92 Perusopetuslaki 20 c §

93 Perusopetuslaki 20 e § (1090/2024)

94 Terveydenhuoltolaki 29 § (1326/2010)

95 Perusopetuslaki 20 c §

tukitoimet esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveyspalveluja.

5.3 Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Esiopetusryhmän henkilöstö ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja tekevät tiivistä yhteistyötä ryhmämuotoisen tuen toteutumiseksi. He suunnittelevat ja arvioivat toimintaa säännöllisesti yhteisissä tiimipalavereissa, jotta oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki toteutuu. Ryhmän opettajan havaitessa, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tuen muodot eivät ole riittäviä takaamaan lapsen suotuisaa kehitystä, oppimista ja hyvinvointia esiopetuksessa, ottaa hän viipymättä asian puheeksi huoltajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa.

Vastuu lapsikohtaisen tuen järjestämisestä on varhaiskasvatuksen opettajalla ja erityisopettajalla yhteistyössä päiväkodin johtajan kanssa. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa lapsikohtaisesta säännöllisestä, pitkäkestoisesta ja lapsen yksilölliset tarpeet huomioivasta erityisopetuksesta. Lapsikohtaiset tukitoimet voidaan toteuttaa esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmäopetuksena. Jos lapsen yksilölliset tuen tarpeet edellyttävät, voidaan tukea tarjota lapselle myös yksilöopetuksena. Petäjävedellä on tarpeen mukaan lapsikohtaisia sekä ryhmäavustajia tukemassa ryhmä- ja lapsikohtaisten tuen järjestämistä.

5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä⁹⁶ ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua⁹⁷ lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa⁹⁸ on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja⁹⁹. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat¹⁰⁰. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain¹⁰¹ mukaisten opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa. Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita asiantuntijoita sosiaali- ja terveyspalveluista¹⁰². Monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan

96 Perusopetuslaki 20 d § (1090/2024)

97 Perusopetuslaki 20 d §

98 Perusopetuslaki 20 d §

99 Perusopetuslaki 20 d §

100 Perusopetuslaki 20 d §

101 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

102 Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki

diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja¹⁰³ tai tukipalveluita¹⁰⁴, näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkitsemispalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

5.3.1 Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta arvioidaan moniammatillisesti ja mahdollisesti myös monialaisesti yhdessä huoltajien kanssa lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi- lomakkeen avulla. Lapsen mielipide otetaan huomioon kehitystason mukaan. Jos lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa todetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittämättömyys lapsen yksilöllisistä tuen tarpeista johtuen, laaditaan yhdessä lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Lapsikohtaisia tukitoimia suunnitellaan ja toteutetaan yksilöllisesti lapsen tarpeiden perusteella. Lapsikohtaisia tukitoimia ovat säännöllinen erityisopettajan antama opetus, tulkitsemispalvelut, avustajapalvelut ja erilaiset apuvälineet. Suunnitelman laatimisesta vastaa esiopetuksen opettaja yhteistyössä erityisopettajan kanssa.

5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma¹⁰⁵. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja¹⁰⁶. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa¹⁰⁷. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty
- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan¹⁰⁸.

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

103 Varhaiskasvatuslaki 15 b § (1183/2021)

104 Varhaiskasvatuslaki 15 c § (1183/2021)

105 Perusopetuslaki 20 e §

106 Perusopetuslaki 20 e §

107 Perusopetuslaki 20 e §

108 Perusopetuslaki 20 e §

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyyttä on arvioitava¹⁰⁹ tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaiseksi. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkittamis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti¹¹⁰.

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

5.3.3. Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös¹¹¹ lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätöksenmenettelyssä noudatetaan hallintolakia¹¹².

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti¹¹³. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti¹¹⁴. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella¹¹⁵ tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta. Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua¹¹⁶. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana¹¹⁷. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

¹⁰⁹ Perusopetuslaki 20 e §

¹¹⁰ Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

¹¹¹ Perusopetuslaki 20 f § (1090/2024)

¹¹² Hallintolaki

¹¹³ Hallintolaki 34 §

¹¹⁴ Hallintolaki 45 §

¹¹⁵ Perusopetuslaki 20 d §

¹¹⁶ Perusopetuslaki 42 § (959/2015) ja Hallintolaki 46 § (581/2010)

¹¹⁷ Perusopetuslaki 20 f §

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti¹¹⁸. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain¹¹⁹ mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta¹²⁰.

5.3.3 Tukea koskeva päätös

Lapsikohtaisen tuen tarpeen ilmetessä varhaiskasvatuksen erityisopettaja lähettää huoltajille kutsun kuulemistilaisuuteen kaksi viikkoa etukäteen ja järjestää kuulemistilaisuuden. Kuulemistilaisuuden yhteydessä keskustellaan lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa nousseista havainnoista ja luodaan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja valmistelee päätösehdotuksen, josta päiväkodinjohtaja tekee hallintopäätöksen. Hallintopäätös lähetetään huoltajille tai heidän lailliselle edustajalleen.

5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatusta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan

¹¹⁸ Perusopetuslaki 20 e §

¹¹⁹ Perusopetuslaki 20 c §

¹²⁰ Perusopetuslaki 20 f §

tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun¹²¹. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhoollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhoolto luku 6).

5.4.1 Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Petäjävedellä arvostetaan huoltajia lapsensa parhaana asiantuntijana ja pidetään tärkeänä huoltajien osallisuutta tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa. Kaikki huoltajat kohdataan yhdenvertaisesti ja kunnioittavasti. Yhteistyötä tukevat mm. niveltäyhteistyö, esiopetukseen tutustuminen ja vanhempainillat. Tärkeintä on, että lapsen asioista ja kuulumisista keskustellaan säännöllisesti.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus olla läsnä lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa. Yhteisten keskustelujen pohjalta lapsen (ikä- ja kehitystaso huomioiden) ja huoltajan näkemykset ja mielipide kirjataan esiopetus- ja varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli tukitoimien osalta on tarvetta tehdä hallinnollinen päätös, toimitaan hallintosääntöön perustuvan prosessin mukaisesti.

5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut, kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä¹²².

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveystenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämiseen ja toteuttamaan lääkinnälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitetaan esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

5.4.2 Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Petäjävedellä noudatetaan Keski-Suomen hyvinvointialuetasosta opiskeluhoitosuunnitelmaa. Jokaisessa esiopetustoimipaikassa kokoontuu yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä kaksi kertaa vuodessa. Yhteisölliseen opiskeluhoitoon kuuluu päiväkodin johtaja, esiopetuksen opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja, kuraattori, psykologi sekä neuvolan terveydenhoitaja. Huoltajille kerrotaan vanhempainillassa sekä yhteisöllisestä että yksilöllisestä opiskeluhoitosta.

¹²¹ HE 114/2024 vp, s. 12

¹²² Perusopetuslaki 40 § ja 41 §

Pääpaino on ennaltaehkäisevässä työssä. Tarvittaessa lapselle taataan yksilöllinen opiskeluhoito yhteistyössä Keski-Suomen hyvinvointialueen opiskeluhoito ammattilaisten kanssa. Opiskeluhoitopalveluiden työntekijät tulevat tarvittaessa ja pyydettyä mukana lapsikohtaisiin pedagogisiin palavereihin ja tiedonsiirtoihin.

Lapsen kokonaisvaltainen tuki voi edellyttää monialaista yhteistyötä lastenneuvolan, lastensuojelun, perheneuvolan ja muiden lasta kuntouttavien palvelujen kanssa. Esiopetuksessa tehdään monialaista yhteistyötä eri tahojen kanssa. Petäjäveden kunnassa toimii monitoimijainen tiimi, joka kokoontuu säännöllisesti Perhekeskuksen tiloissa. Monitoimijaiseen tiimiin osallistuu Petäjäveden kunnan ja Keski-Suomen hyvinvointialueen lapsiperheiden kanssa toimivat yhteistyötahot. Yhteistyökäytäntöihin kuuluvat säännöllinen keskustelu sekä asiantuntijoiden osallistuminen yhteistyöpalaveriin. Monialainen ja moniammatillinen yhteistyö sekä vastuualueet tehdään näkyväksi lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmassa.

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä

5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin¹²³, jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta¹²⁴.

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö- tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioida oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää 6 vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta¹²⁵. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5- ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen¹²⁶. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus- tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

123 Oppivelvollisuuslaki 2 §

124 Oppivelvollisuuslaki 2 §, varhennetun oppivelvollisuuden mukaisia päätöksiä voi valmistella 1.10.2025 alkaen ja päätökset voi ratkaista 1.8.2026-31.8.2026 välillä

125 Perusopetuslaki 26 a §

126 Oppivelvollisuuslaki 3 §

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon.

Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneelle lapselle tulee tehdä tukea koskeva päätös¹²⁷, joka tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin¹²⁸ ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman¹²⁹ mukaisesti. Tukea koskevassa päätöksessä päätetään tarvittavista lapsikohtaisista tukitoimista, ja tukitoimiin tulee sisältyä joko säännöllinen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tai kokoaikainen erityisopettajan opetus pienryhmässä.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella¹³⁰. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.

127 Perusopetuslaki 20 f §

128 Perusopetuslaki 20 d §

129 Perusopetuslaki 20 e §

130 Perusopetuslaki 20 i § (1090/2024)

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

5.5.1 Varhennettu oppivelvollisuus

Kun lapsi on saanut asiantuntijalausunnossa suosituksen varhennetusta oppivelvollisuudesta, tai huoltajat ovat sitä perustellusti esittäneet, kutsuvat varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja huoltajat ja tarvittaessa monialaisen tiimin koolle lapsen asian käsittelemiseksi. Monialaiseen tiimiin voi kuulua esimerkiksi erikoissairaanhoidon tai muu terveydenhuollon edustaja.

Palaverissa käydään yhteisesti läpi varhennettuun oppivelvollisuuteen liittyvät käytännöt ja annetaan huoltajille päätöksen tekoa varten tarvittava tieto. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja vastaa siitä, että huoltajaa sekä lasta, ikä- ja kehitystaso huomioiden, kuullaan. Erityisopettaja vastaa varhennettuun oppivelvollisuuteen liittyvien kirjausten tekemisestä lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan tai varhaiskasvatussuunnitelmaan ja valmistelee kuulemisen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätökseen liittyvän asiantuntijalausunnon ja huoltajan kuulemislomakkeen pohjalta varhaiskasvatuksen erityisopettaja valmistelee päätösehdotuksen ja päiväkodin johtaja tekee hallintopäätöksen hallintosäännön toimintaohjeen mukaisesti. Huoltaja saa tiedon tehdystä päätöksestä. Varhennetun oppivelvollisuuspäätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, kun lapsi täyttää 6 vuotta. Oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna lapsella on oikeus saada esiopetusta. Opetus järjestetään pääasiassa esiopetusryhmässä lapsen etu huomioiden.

5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³¹. Sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä¹³². Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava¹³³. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta¹³⁴.

¹³¹ Perusopetuslaki 4 a § (1090/2024)

¹³² Perusopetuslaki 4 a §

¹³³ Perusopetuslaki 4 a §

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa¹³⁵. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen¹³⁶. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua on järjestettävä myös muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetuksen järjestämiseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi¹³⁷. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

5.5.2 Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Petäjäveden kunnassa noudatetaan kulloinkin voimassa olevaa erikoissairaanhoidon toimintayksikön hakumenettelyä. Lapsen esiopetuksen toimipaikka vastaa hakuasiakirjojen kokoamisesta ja laatimisesta. Huoltajien kuulemisesta vastaa esiopetuksen toimipaikka ja opetuksen järjestäjän kuuleminen tapahtuu varhaiskasvatuspalveluiden hallinnossa. Päätökset oppilaspaikoista tehdään erikoissairaanhoidon toimintayksikön prosessin mukaisesti.

Petäjävedellä noudatetaan kulloinkin voimassa olevaa erikoissairaanhoidon toimintayksikön yhteistyökäytäntöihin liittyvää ohjeistusta ja vastuunjako.

5.5.3. Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja¹³⁸ vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

¹³⁴ Perusopetuslaki 4 a §

¹³⁵ Perusopetuslaki 4 a §

¹³⁶ Perusopetuslaki 4 a §

¹³⁷ Perusopetuslaki 4 a §

¹³⁸ Perusopetuslaki 31 §

5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja -asetuksessa¹³⁹ säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetuksessa järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, -asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetystä ja/tai määrätystä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräajan, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

5.5.4 Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Kun lapsi on saanut terveydenhuollon tai sairaanhoidon lausunnossa suosituksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti terveydentilasta johtuvista syistä, huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle ilmoituksen esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Päiväkodin johtaja ja/ tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu huoltajat ja monialaisen tiimin koolle lapsen asian käsittelemiseksi. Monialaiseen tiimiin kuuluvat ainakin päiväkodin johtaja, opettaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä mahdollisesti erikoissairaanhoidon tai muu terveydenhuollon edustaja. Palaverissa käydään yhteisesti läpi lapsen esiopetuksen järjestämiseen poikkeavasti liittyvät käytännöt ja terveydentilasta johtuvat syyt, sekä se, millaisilla järjestelyillä lasta tuetaan. Huoltajia ohjataan tekemään hakemus opetuksen järjestäjälle esiopetuksen järjestämiseksi poikkeavasti. Huoltajan hakemuksen, ja siihen liittyvän asiantuntijalausunnon pohjalta päätös valmistellaan, ja päätetään hallintosäännön toimintaohjeen mukaisesti. Huoltaja saa tiedon tehdystä päätöksestä.

5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella¹⁴⁰, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

¹³⁹ Perusopetuslaki 18 § (1090/2024)

¹⁴⁰ Perusopetuslaki 27 §

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

5.5.5 Perusopetukseen aloituksen myöhentäminen

Huoltaja voi hakea perusopetuksen aloittamista vuotta säädettyä myöhemmin esiopetuksesta lapsen oppimisesta saadun tiedon pohjalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu huoltajat ja monialaisen tiimin koolle lapsen asian käsittelemiseksi. Huoltajia ohjataan tekemään vapaamuotoinen hakemus opetuksen järjestäjälle koulunkäynnin aloittamiseksi vuotta säädettyä myöhemmin, ja liittämään hakemukseen psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Poikkeavaan aloittamisajankohtaan liittyvän päätöksen valmistelu ja päättäminen tapahtuvat hallintosäännön toimintaohjeen mukaisesti koulun johtajan toimesta huoltajan hakemuksen ja asiantuntijalausunnon pohjalta. Huoltajia ohjataan koulupaikan hakemiseen prosessin mukaisesti. Lomakkeen lisätietoihin kirjataan päätös oikeudesta aloittaa perusopetus vuotta säädettyä myöhemmin.

5.6. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden luku 5 lisätään paikalliseen opetussuunnitelmaan sellaisenaan, ja siihen lisätään paikallisesti päätettävät asiat alla olevan mukaisesti.

Paikallisessa opetussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan:

- Luvun 5.1 osalta
 - Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset käytännöt ja vastuut
 - Päiväkodin johtajan tai rehtorin vastuut tuen toteuttamisessa
 - Lukuvuosisuunnitelman rakenne tuen järjestämisen osalta sekä laatimisen ja tarkentamisen periaatteet ja vastuut
 - Toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt ja vastuut
 - Esiopetuksen ja esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen tuen yhteensovittamisen paikalliset käytännöt
- Luvun 5.2 osalta
 - Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden toteuttaminen, yhteistyörakenteet ja vastuut järjestäjä-, toimipaikka- ja ryhmätasolla
 - Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamisen käytännöt ja vastuut
- Luvun 5.3 osalta
 - Ryhmäkohtaisten tukimuotojen riittävyyden ja lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointiin ja tukitoimien toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen liittyvät käytännöt ja vastuut
 - Tukea koskevan päätöksen valmistelun käytännöt ja vastuut sekä päätöksestä päättämisen vastuu
- Luvun 5.4 osalta
 - Yhteistyökäytännöt huoltajan ja lapsen kanssa lapsikohtaisten tukitoimien arvioinnissa, suunnittelussa ja päätöksenteossa
 - Opiskeluhuoltopalvelujen ammattilaisten sekä muiden monialaisen yhteistyön tahojen kanssa tehtävän yhteistyön ja kehittämisen periaatteet
- Luvun 5.5 osalta

- Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksentekoon ja toteuttamiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut
- Sairaalaopetuksen järjestämiseen liittyvät yhteistyökäytännöt ja vastuut
- Sairaalaopetuksen konsultaatiopalvelun toteuttamisen yhteistyökäytännöt ja vastuut
- Lapsen esiopetuksen poikkeavaan järjestämiseen ja päätöksentekoon liittyvät käytännöt ja vastuut
- Perusopetukseen aloittamiseen vuotta säädettyä myöhemmin kuuluva yhteistyö, käytännöt ja vastuut

6. Opiskeluhoolto

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti opiskeluhoollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan opiskeluhoollon tavoitteista sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa¹⁴¹ määrätyn opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman laatimisesta.

Tässä luvussa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta opiskelijasta käsitettä lapsi ja oppilaitoksesta nimitystä esiopetus tai esiopetusyksikkö. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä. Perusopetuslain mukaisesta käsitteestä oppilashuolto käytetään ilmaisua opiskeluhoolto. Mitä jäljempänä todetaan hyvinvointialueesta, koskee myös Helsingin kaupunkia¹⁴².

Opiskeluhoollolla¹⁴³ tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetuksessa. Lapsella on oikeus saada maksutta opiskeluhoolto¹⁴⁴, jota opetukseen osallistuminen edellyttää. Opiskeluhooltotyössä otetaan huomioon lapsen edun ensisijaisuus¹⁴⁵.

Opiskeluhoolto toteutetaan opetustoimen ja hyvinvointialueen suunnitelmallisena yhteistyönä¹⁴⁶ lasten ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhoolto on sekä yhteisöllistä että yksilökohtaista työtä. Yhteisöllinen opiskeluhoolto on ennalta ehkäisevää ja ensisijainen tapa toteuttaa opiskeluhoolto esiopetuksessa. Se on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ammattilaisten yhteinen tehtävä. Lisäksi lapsilla on oikeus opiskeluhooltopalveluihin, joita ovat ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut¹⁴⁷. Opiskeluhooltopalvelut järjestetään lähipalveluna, jolle opetuksen järjestäjän tulee tarjota asianmukaiset tilat¹⁴⁸.

6 Opiskeluhoolto

Opiskeluhoollon kokonaisuus

Lähde: Opetushallitus

¹⁴¹ Perusopetuslaki 14 § ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 § (377/2022)

¹⁴² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1 § (1225/2020)

¹⁴³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

¹⁴⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 § (1225/2020)

¹⁴⁵ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

¹⁴⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 §

¹⁴⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 3 § ja 4 §

¹⁴⁸ Terveystieteiden tutkimuskeskus (1326/2010) 15 a § (378/2022) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 9 §

Opiskeluhuollon palvelut kuuluvat kaikille esiopetusikäisille lapsille. Opiskeluhuoltoa ohjaa Keski-Suomen hyvinvointialueen opiskeluhooltosuunnitelma, Petäjäveden opiskeluhooltosuunnitelma ja Petäjäveden Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Opiskeluhooltoryhmään kuuluvat Keski-Suomen hyvinvointialueen neuvolan terveydenhoitaja, koulupsykologi sekä koulukuraattori. Esiopetuksesta yhteisöllisessä opiskeluhooltoryhmässä mukana ovat esiopetusryhmien varhaiskasvatuksen opettaja(t), varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä päiväkodin johtaja. Huoltajille kerrotaan vanhempainillassa sekä yhteisöllisestä että yksilöllisestä opiskeluhuollosta. Pääpaino esiopetuksessa on yhteisöllisessä opiskeluhuollossa, joka on laadultaan ennaltaehkäisevää työtä.

Jokaisessa esiopetustoimipaikassa kokoontuu yhteisöllinen opiskeluhooltoryhmä kaksi kertaa vuodessa sekä tarpeen mukaan. Yhteisöllisen opiskeluhooltoryhmän koollekutsumisesta vastaa päiväkodin johtaja. Yhteisöllisessä opiskeluhuollon tapaamisessa käsitellään esiopetuksen toimintakulttuuriin liittyviä asioita, jotka edistävät lasten oppimista, terveyttä ja hyvinvointia, sosiaalista vastuullisuutta sekä oppimisympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Opiskeluhooltoryhmässä keskustellaan myös esiopetusryhmistä nousseista asioista, opiskelu ympäristöstä ja yhteisöstä, esimerkiksi ilmapiirin, työrauhan, kiusaamisen, hyvinvoinnin, terveyden, turvallisuuden tai osallisuuden näkökulmista. Ryhmässä keskustellaan siitä, miten erilaisia ilmiöitä ennaltaehkäistään sekä sovitaan yhteisiä toimintatapoja niihin puuttumiseksi. Opiskeluhooltoryhmässä ei käsitellä yksittäisen lapsen asioita. Ensijainen vastuu esiopetusikäisten lasten hyvinvoinnista ja toimintakulttuurin kehittämisestä on esiopetusryhmän henkilöstöllä ja päiväkodin johtajalla.

Tarvittaessa lapselle taataan yksilöllinen opiskeluhoolto yhteistyössä Keski-Suomen hyvinvointialueen opiskeluhuollon ammattilaisten kanssa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (16 §:n) mukaan esiopetuksen työntekijällä on velvollisuus viipymättä ottaa yhteys opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisiin, eli terveydenhoitajaan, kuraattoriin, psykologiin tai lääkäriin, jos hän arvioi, että lapsi, oppilas tai opiskelija tarvitsee opiskeluhoitopalveluja. Esiopetuksen yksilökohtaisella opiskeluhoollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen kartoittamisessa, tukemisessa ja turvaamisessa sekä ongelmien ennalta ehkäisyssä. Yksilökohtainen opiskeluhoolto perustuu aina huoltajan suostumukseen. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevista asioista, iän, kehitystason ja edellytysten mukaisesti. Yksilöllinen opiskeluhoitotyö toteutuu tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Yhteistyö voidaan toteuttaa esimerkiksi konsultoimalla suoraan opiskeluhoitopalveluiden asiantuntijaa, jonka asiantuntemuksen piiriin lapsen asia kuuluu. Opiskeluhoitopalveluiden työntekijät tulevat tarvittaessa ja pyydettyä mukaan lapsikohtaisiin pedagogisiin palavereihin ja tiedonsiirtoihin sekä kartoittavat yksilöllisillä arvioilla lapsen kehitystä ja oppimista. Monialaiset yksilökohtaiset opiskeluhoitopalaverit voidaan Petäjävedellä toteuttaa monitoimijainen- tiimin yhteydessä järjestettävässä asiakastapaamisessa. Yksittäistä lasta koskevasta monialaisesta verkostopalaverista tehdään erillinen muistio, ja kirjaamisesta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Siirtymävaiheissa varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä huoltajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa siirtävät välttämättömät, tarvittavat tiedot lapsen oppimisesta, kehityksestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun. Nivelvaiheen yhteistyön tarkempi kuvaus löytyy esiopetuksen tuen vuosikellosta sekä lukuvuosisuunnitelmasta.

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma

Opetuksen järjestäjän on laadittava opiskeluhuollon kokonaisuuden toteuttamiseksi opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma¹⁴⁹. Järjestäjäkohtaisen opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaa monialainen opiskeluhuollon

ohjausryhmä¹⁵⁰. Opiskeluhooltosuunnitelma laaditaan yhteistyössä ¹⁵¹esiopetuksen ja opiskeluhooltopalvelujen henkilöstön, lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Hyvinvointialueella on terveydenhuoltolain mukainen yhteistyövelvoite¹⁵² opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelman valmistelussa.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma korvaa opiskeluhoollon osalta paikallisen opetussuunnitelman. Se sisältää ¹⁵³opetuksen järjestäjäkohtaisesti määritellyt opiskeluhooltotyön tavoitteet ja keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi (omavalvonta) sekä esiopetussyksikkökohtaisesti tarkennetut tiedot asiakokonaisuuksista 1-5. Opetuksen järjestäjän tulee kuvata opiskeluhooltosuunnitelmassa, miten suunnitelman toteutumista esiopetussyksiköissä seurataan ja tarkistetaan¹⁵⁴ tarvittaessa.

Opetuksen järjestäjän tulee valmistella kutakin koulutusmuotoa koskevan määräyksen mukainen opiskeluhooltosuunnitelma. Opetuksen järjestäjä päättää paikallisesti, miten tarvittavat tiedot asiakokonaisuuksista kootaan ja miten esiopetussyksiköiden toimintaa niiden avulla ohjataan. Opiskeluhooltopalvelujen osalta tämä tehdään yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Suunnitelma liitetään kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan¹⁵⁵.

Opetuksen järjestäjä vastaa¹⁵⁶ siitä, että opiskeluhoollon toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten suunnitelmassa on esiopetussyksikkökohtaisesti seuraavat tiedot (asiakokonaisuudet 1-5):

1) Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista

Arvioon opiskeluhoollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) kootaan tiedot kultakin esiopetussyksiköltä. Tiedot ilmoitetaan opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten henkilötyövuosina. Arvioilla varmistetaan opiskeluhooltopalvelujen riittävyys¹⁵⁷ huomioiden lasten ja esiopetussyksiköiden tarpeet, terveystarkastusten ja henkilöstömitoitusten toteutuminen sekä palvelujen järjestäminen määräajassa.

Arvio opiskeluhoollon kokonaistarpeesta

Arvioon kokonaistarpeesta sisältyvät yksilökohtaisessa ja yhteisöllisessä opiskeluhooltotyössä sekä opiskeluhoollon yhteistyössä tarvittavat resurssit. Kokonaistarpeen arvioissa huomioidaan esimerkiksi esiopetussyksiköiden määrä ja esiopetuksen lapsimäärä sekä toimintaympäristön erityispiirteet. Arviossa huomioidaan lisäksi esimerkiksi oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea tarvitsevien sekä maahanmuuttotastaisten lasten lukumäärät ja osuudet.

Arvio käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista

Opetuksen järjestäjän arviossa käytettävissä olevista opiskeluhooltopalveluista ilmoitetaan kaikkien opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten (ikäryhmälle tarkoitetut neuvolapalvelut sekä kuraattori- ja psykologipalvelut) henkilötyövuodet.

2) Esiopetuksen toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämiseksi

Yhteisöllinen opiskeluhoolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria ja sen kehittäminen edellyttää johtamista. Lasten terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen kuuluu oppilas- ja opiskelijahuoltolain 6 §:n (opetussuunnitelman mukainen ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoolto) mukaisesti yhteisöllisen työn kokonaisuuteen. Tällä tarkoitetaan toimintaa¹⁵⁸, jonka avulla

¹⁵⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

¹⁵¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁵² Terveystarkastuslaki 15 a §

¹⁵³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁵⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁵⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁵⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁵⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 15 § ja 17 § ja Terveystarkastuslaki 15 §

¹⁵⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 6 § (886/2017)

seurataan ja kehitetään yhteisöllistä ja yksilöllistä hyvinvointia sekä terveellisen, turvallisen ja esteettömän oppimisympäristön syntymistä, edistetään mielenterveyttä ja oppimista sekä ehkäistään syrjäytymistä. Esiopetuksen henkilökunnalla on ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista¹⁵⁹.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- yhteisöllisen opiskeluhoollon toimintatavat esiopetuksessa
- esiopetusyksikkökohtaisten opiskeluhooltoryhmien¹⁶⁰ johtaminen, kokoonpano ja toimintatavat

3) Toimenpiteet tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi (yksilökohtainen opiskeluhoolto)

Yksilökohtaisella opiskeluhoollolla¹⁶¹ tarkoitetaan ikäryhmälle tarkoitettuja neuvolapalveluja, opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalveluja sekä yksittäistä lasta koskevaa monialaista yksilökohtaista opiskeluhoolltoa, jota toteutetaan monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Yksilökohtaisessa opiskeluhoolllossa seurataan ja edistetään lapsen kokonaisvaltaista terveyttä, hyvinvointia, osallisuutta ja oppimista, ehkäistään ongelmia ja tarjotaan varhaista tukea.

Yksilökohtainen opiskeluhoolto perustuu esiopetuksessa huoltajan suostumukseen¹⁶². Lapsen osallisuus ja toivomukset¹⁶³ otetaan huomioon toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti. Yksilökohtaisessa työssä noudatetaan tietojen luovuttamista, saamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä¹⁶⁴.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

- lapsen ohjaaminen opiskeluhooltopalveluihin¹⁶⁵ (ikäryhmälle tarkoitettut neuvolapalvelut, kuraattori- ja psykologipalvelut)
- yksittäisen lapsen tueksi¹⁶⁶ koottavan monialaisen asiantuntijaryhmän kokoaminen, huoltajan suostumuksen hankkiminen ja työskentelyyn osallistuminen
- opiskeluhooltokertomusten¹⁶⁷ laatiminen, säilytys ja vastuuhenkilön nimeäminen opetuksen järjestäjän opiskeluhooltorekisterille
- lapsen erityisruokavalion tai lääkityksen ilmoittamisen käytänteet esiopetuksessa

4) Yhteistyön järjestäminen lasten ja heidän perheidensä sekä esiopetuksessa työskentelevien ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa

Opiskeluhoolto on kaikkien esiopetuksessa työskentelevien ja opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten yhteinen tehtävä¹⁶⁸. Lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhooltopalvelujen ammattilaisten sekä yhteistyötahojen osallisuus opiskeluhoollon toimintatapojen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa on opiskeluhoolllossa keskeistä. Tämä edellyttää yhteisiä toimintatapoja ja erityisesti opetuksen järjestäjän ja hyvinvointialueen yhteistyötä.

Opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelmassa kuvataan

¹⁵⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

¹⁶⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 14 §

¹⁶¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 5 §

¹⁶² Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

¹⁶³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 18 §

¹⁶⁴ EU:n tietosuoja-asetus (679/2016), tietosuoja-laki (1050/2018), laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999), oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 22 § (377/2022) ja 23 §, perusopetuslaki 40 §, laki potilaan asemasta ja oikeuksista (1992/785) ja laki sosiaalihoollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (2000/812)

¹⁶⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 16 § (377/2022)

¹⁶⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 19 §

¹⁶⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 20 § (377/2022) ja 21 § (377/2022)

¹⁶⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 4 §

- lasten, huoltajien, esiopetuksen henkilöstön ja opiskeluhoitopalvelujen osallisuus¹⁶⁹ opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelman laatimisessa ja yhteisöllisen opiskeluhoillon toteuttamisessa
- esiopetuksen ja muun henkilöstön perehdytys ja osaamisen varmistaminen yhteisöllisessä työssä
- opiskeluhoillon monialainen yhteistyö¹⁷⁰ oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen sekä sairaalaopetuksen yhteydessä
- yhteistyö esiopetuksen ja muiden lasten hyvinvointia tukevien tahojen kanssa kuten perheneuvola, lastensuojelu ja erikoissairaanhoido
- yhteisöllisen ja yksilökohtaisen opiskeluhoillon periaatteista ja toiminnasta tiedottaminen¹⁷¹ lapsille, huoltajille, henkilöstölle ja yhteistyötahoille

5) Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä kriisisuunnitelma

Lapsella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön¹⁷², johon kuuluu fyysinen, psyykinen, sosiaalinen ja pedagoginen turvallisuus. Turvallisuuden varmistaminen edellyttää opetuksen järjestäjältä suunnitelmallista toimintakulttuurin kehittämistä, yhteistä valmistelua ja yhteisten toimintatapojen luomista esiopetusyksiköiden kanssa. Opetuksen järjestäjä perehdyttää henkilöstönsä ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset toimintatapoihin erilaisissa ongelmatilanteissa sekä huolehtii tiedottamisesta ja suunnitelmien päivytyksestä.

Suunnitelmat lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmassa kuvataan erikseen toimenpiteet väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisemiseksi, niiden esiintyvyyden seuraamiseksi ja ongelmatilanteisiin puuttumiseksi sekä jälkiseurannan edellyttämät käytänteet. Suunnitelmassa kuvataan opettajan, päiväkodin johtajan tai rehtorin velvoite ilmoittaa¹⁷³ tietoonsa tulleesta oppimisympäristössä tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta, syrjinnästä tai väkivallasta niistä epäillyn ja niiden kohteena olevan lapsen huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Lisäksi kuvataan toimintatavat tukea tarvitsevan lapsen (teon kohde ja tekijä) ohjaamiseksi opiskeluhoitopalveluihin. Kuvaus yhteistyöstä¹⁷⁴ huoltajien kanssa sekä viranomaisyhteistyö ml. toimintatavat koskien ilmoitusvelvollisuutta sosiaalitoimeen ja/tai poliisille ovat osa suunnitelmia.

Kriisisuunnitelma (suunnitelma kriisi-, uhka- ja vaaratilanteiden varalle)

Opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelmaan sisältyy kriisisuunnitelma, jossa kuvataan toiminta äkillisissä kriiseissä, uhka- ja vaaratilanteissa. Suunnitelmassa kuvataan kriisitilanteiden ehkäisy, niihin varautuminen ja toimintatavat kriisitilanteissa sekä toimintavalmiuksien harjoittelu. Lisäksi suunnitelmassa kuvataan tämän kokonaisuuden johtamisen periaatteet, yhteistyö sekä työn- ja vastuunjako. Suunnitelmassa kuvataan sisäisen ja ulkoisen viestinnän sekä opetuksen järjestäjän ja esiopetuksen välisen tiedottamisen periaatteet. Suunnitelma valmistellaan yhteistyössä hyvinvointialueen ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa ottaen huomioon muut uhka-, vaara ja kriisitilanteita koskevat ohjeistukset sekä psykososiaalisen tuen järjestämisen periaatteet.

6.1 Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma

Petäjävedellä on laadittu perusopetuksen ja esiopetuksen kuntakohtainen opiskeluhoitosuunnitelma. Suunnitelmassa on kuvattuna koulujen ja päiväkotien kiusaamisen,

¹⁶⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 13 §

¹⁷⁰ Perusopetuslaki 4 a luku

¹⁷¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 11 §

¹⁷² Perusopetuslaki 29 §

¹⁷³ Perusopetuslaki 29 §

¹⁷⁴ Perusopetuslaki 40 §, oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 23 §, lastensuojelulaki 25 § (88/2010) ja sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 §

väkivallan ja häirinnän ehkäisemisen sekä kriisitilanteiden kohtaamisen toimintamallit. Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on laadittu oma kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyn suunnitelma.

Toimintatapoja puheeksiottoon ja yhteydenottoihin viranomaistahoihin sekä käytännön ohjeistuksia päivitetään tarvittaessa yhteistyössä lastensuojelun ja perhetyön kanssa.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen¹⁷⁵. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä.

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo- ja kasvatusfilosofiseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa¹⁷⁶.

7.1. Paikallisesti päätettävät asiat

Esiopetuksen paikallinen opetussuunnitelma voi olla järjestäjäkohtainen tai yksikkö- tai toimipaikkakohtainen tai näiden yhdistelmä opetuksen järjestäjän päätöksen mukaisesti. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksen¹⁷⁷ asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään,

- mitkä ovat erityiseen maailmankatsomukseen liittyvät esiopetuksen arvoperustaa täydentävät näkökulmat ja miten nämä näkökulmat näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa
- mitkä ovat erityiseen kasvatusopilliseen järjestelmään liittyvät pedagogiset periaatteet ja ratkaisut sekä miten nämä periaatteet ja ratkaisut näkyvät esiopetuksen toimintakulttuurissa, työskentelytavoissa ja oppimiskokonaisuuksien painotuksissa.

¹⁷⁵ Perusopetuslaki 7 §

¹⁷⁶ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §

¹⁷⁷ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 3 § ja 10 §